

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Radek Šmíd

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

OCHOTNICKÉ DIVADLO V ZÁPADOČESKÉM POHRANIČÍ V OBDOBÍ 70. LET
20. STOLETÍ (NA PŘÍKLADU DIVADELNÍHO SOUBORU VE FRANTIŠKOVÝCH
LÁZNÍCH)

Amateur Theatre in the Western Bohemian Borderland Region in 1970's (Using the
Example of the Theatre Ensemble in Františkovy Lázně)

Vedoucí práce: Mgr. Alena Marková, Ph.D.

Karlovy Vary 2014

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Karlových Varech dne

.....

podpis

Chtěl bych poděkovat všem, kteří mi při vypracování bakalářské práce pomáhali.

Mám velkou radost z toho, že se naše hra líbí. Ale domnívám se, že skutečný úspěch není vyprodané hlediště, ale vnímaví diváci, kteří reagují i na jemné narážky, kteří se spolu s hercem smějí i pláčí a kteří dokáží dobrý výkon ohodnotit uznalým potleskem.

Jiří Cingroš¹

¹ TALAFANTOVÁ, Gina. *Zamyšlení nad činností amatérského divadla. Vyprodané hlediště*. In: *Pravda*,. 23. prosince 1987. s. 5. Archív Divadelního souboru ve Františkových Lázních (ADSFL).

OCHOTNICKÉ DIVADLO V ZÁPADOČESKÉM POHRANIČÍ V OBDOBÍ 70. LET 20. STOLETÍ (NA PŘÍKLADU DIVADELNÍHO SOUBORU VE FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍCH)

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY.....	10
1.1. České ochotnické divadlo v 70. letech 20. století	10
1.2. Stručný přehled dějin divadelnictví v Chebu a ve Františkových Lázních.....	11
2. OCHOTNICKÉ DIVADLO VE FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍCH V 70. LETECH 20. STOLETÍ.....	15
2.1. Počátky českého ochotnického divadla ve Františkových Lázních po druhé světové válce a jeho činnost do konce 60. let	15
2.2. Divadelní soubor ve Františkových Lázních na začátku tzv. normalizace v první polovině 70. let	23
2.3. Třicet let souboru a tvůrčí elán ve druhé polovině 70. let	34
2.4. Porovnání činnosti souboru v 70. letech oproti 50. létům	39
2.5. Vývoj ochotnického souboru v následujících letech	42
ZÁVĚR.....	44
Přehled zřizovatelů divadelního souboru ve Františkových Lázních.....	47
Seznam použitých zkratk.....	47
Seznam pramenů a elektronických zdrojů.....	48

ÚVOD

Ve své práci jsem se zaměřil na činnost ochotnického divadla v českém pohraničí, na příkladu divadelního souboru ve Františkových Lázních v období 70. let 20. století, tedy v prvním desetiletém období tzv. normalizace. Můj zájem se obracel k činnosti divadelního souboru ve vztahu k tehdejšímu nedemokratickému režimu představovaným mocenským monopolem Komunistické strany Československa. Od padesátých let veřejně vystupující soubory ztratily právní subjektivitu a musely se organizovat pod nějakým zřizovatelem jako například národním výborem nebo jím zřízeným kulturním zařízením, průmyslovým podnikem, Revolučním odborovým hnutím, Českým svazem mládeže a podobně. Rovněž tak ochotnický divadelní soubor *Lucerna* ve Františkových Lázních dál vystupoval pod svým zřizovatelem, nejdříve Místní osvětovou radou a později Kulturním a společenským střediskem a nakonec Městským kulturním střediskem ve Františkových Lázních.

Výzkumnou otázkou je, zda františkolázeňský ochotnický divadelní soubor aktivně fungoval v souladu a podle představ kulturních ideologů jako příklad souboru zájmové umělecké činnosti, jenž přispíval k rozvoji vyspělé socialistické společnosti, ke kulturně osvětové výchově socialistického člověka a budování socialismu v západočeském pohraničí nebo se v něm na druhé straně projevovala spíše jistá neochota vůči moci nebo přinejmenším apolitičnost, co se týká alespoň z hlediska výběru repertoáru.

Ve svém zkoumání jsem se opíral o primární i sekundární prameny. Snažil jsem se o zpracování dostupných primárních pramenů. Prostřednictvím vedoucího souboru Jiřího Cingroše jsem mohl pracovat s materiály z archivu divadelního souboru ve Františkových Lázních. Tento archiv ovšem není katalogizován. Obsahuje novinové výstřižky o činnosti divadelního souboru, fotografie, dobové plakáty a divadelní programy. Mnoho článků nebylo možné použít, neboť obsahovaly pouze informace například o konání představení. Předmětem mého zkoumání se staly pouze články, jež hodnotily inscenační a dramaturgickou stránku a rovněž měly především vztah k výše uvedené výzkumné otázce.

Dále jsem mohl použít nepublikovaný přehled činnosti ochotnického souboru ve Františkových Lázních od roku 1946 do 1950 od Stanislava Lanka. Cenný zdroj informací pro mě představovala kronika vedená od druhé poloviny padesátých let do druhé poloviny sedmdesátých let. Další hodnotné prameny pro mě představovaly publikace Jiřího Cingroše vydané k výročí činnosti souboru *Půlstoletí českého*

neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946 – 1996 a 60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946 – 2006. Rovněž jsem mohl jako doplňující prameny použít diplomové práce Taťány Valtrové *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních* z roku 1988 a Evy Neradové *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních* z roku 2010. Taťána Valtrová mohla čerpat ještě ze vzpomínek jednoho ze zakládajících členů divadelního spolku Stanislava Lanka a vést s ním korespondenci. Výše uvedené publikace, kronika i diplomové práce se více méně ztotožňují s názory a pohledy na skutečnosti jedné strany a to souboru a jeho aktérů. Téměř chybí pohled z druhé strany a to ze strany moci a jejích orgánů.

Pro zpracování primárních pramenů a dohledání některých bibliografických informací jsem rovněž využil dokumentů uložených ve Státním okresním archivu v Chebu. Jednalo se o zápisy z plenárních zasedání Městského národního výboru ve Františkových Lázních, Okresního národního výboru v Chebu, jednání Školské a kulturní komise Okresního národního výboru v Chebu, jednání kulturní komise Městského národního výboru ve Františkových Lázních, hodnotící zprávy Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních. Především se jednalo o období z let 1970 až 1980. K období vzniku divadelního spolku se vztahují dokumenty k Městskému divadlu ve Františkových Lázních z let 1945 až 1949. Snažil jsem se získat rovněž informace k ideologickým otázkám z dokumentů Okresního výboru Komunistické strany Československa v Chebu. Dokumenty týkající se ideologického oddělení OV KSČ doposud nejsou zpracovány a mohl jsem využít zápisy z jednání okresního výboru nebo z jednání Předsednictva okresního výboru KSČ v Chebu. Obecná ideologická stanoviska byla v podstatě identická s ustanoveními národních výborů, protože vycházela z ujednání ústředních orgánů KSČ. Ohledně činnosti amatérského divadelního souboru ve Františkových Lázních stranické dokumenty nepřinesly žádné nové informace oproti informacím výše uvedených dokumentů. Výjimku tvoří jen zápis o vyloučení nebo zrušení členství v KSČ některých členů divadelního souboru.

Další relevantní informace k tématu práce jsem mohl vyhledat rovněž z dobového tisku, který představoval v době normalizace *Hraničář*, jako společný tiskový orgán Okresního výboru Komunistické strany Československa a Okresního národního výboru v Chebu. Dále jsem využil pro začátek činnosti divadelního spolku *Lucerna* z období let 1945 až 1947 informací z týdeníku západočeského pohraničí a později Národní fronty *Chebsko*.

Jako pramen pro uvedení do problematiky ohledně činnosti ochotnického divadla v sedmdesátých letech dvacátého století mě posloužila kapitola *Amatérské a alternativní divadlo v letech 1970–1989* z pera předního divadelního historika Jana Císaře z publikace, pod jehož vedením vznikla publikace *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. K historii divadla v chebském regionu a v samotném městě jsem využil knihu profesionálního divadelníka a bývalého ředitele Západočeského divadla v Chebu Františka Hromady a jeho spolupracovníků *Historie chebského divadelního života 1410 – 2011. Egerer Theatergeschichte*, která vyšla v dvojazyčné česko-německé verzi, a webovou stránku Západočeského divadla v Chebu. Pro přehled divadelního života ve Františkových Lázních před rokem 1945 jsem použil sérii článků vyšlých v periodiku *Františkolázeňské listy* v roce 2013 a publikace Stanislava Macka *Františkovy Lázně: historie města*. Pro uvedení tématu do soudobého společenského kontextu posloužila učebnice Jana Rataje a Přemysla Houdy *Československo v proměnách komunistického režimu*. Dále k informacím o Divadelním zákoně z roku 1948 databázi z webových stránek Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, jež obsahuje v on-line podobě zápisy z jednání o zákoně tehdejšího Ústavodárného Národního shromáždění republiky Československé. Rovněž jsem pro určení obsahu některých her využil některé elektronické zdroje jako Česko-Slovenskou filmovou databázi a Slovník české literatury po roce 1945.

Během psaní práce byla použita přímá metoda, jejíž součástí je kritické zpracování pramenů a zaujetí kritického odstupu vůči jednotlivým pramenům. Výzkumné otázky byly zodpovídaný pomocí analýzy dobového diskursu.

Divadlo patří k jednomu z nejvýraznějších rysů v životě moderního českého národa a důležitou stránku tohoto jevu tvoří ochotnické divadelní spolky a jejich činnost. Ochotnické divadlo představovalo jistou funkci sdružování a mezilidské komunikace v různých dobách, ať už v podmínkách občanské společnosti nebo v dobách útlaku a totality. Představuje současně důležitý prvek v seberealizaci členů jednotlivých souborů. Zaměřil jsem se na činnost ochotnického souboru, jenž není možné zařadit mezi typické soubory ochotnického divadla v českých zemích ze dvou hlavních důvodů. Za prvé se jedná o soubor v malém lázeňském městě, mezi jehož hlavní návštěvníky patří lázeňští hosté. Z toho důvodu se soubor může vykazovat častějšími představeními pro mnohem širší a měnící se diváckou obec z různých částí České republiky oproti souborům, jež hrají především ve svém působišti a v blízkém okolí a jejichž divácká obec je stabilnější. Za druhé vznikl soubor teprve v roce 1946 v oblasti do konce II. světové

války osídlené německy mluvícím obyvatelstvem a poznamenané jeho nuceným vysídlením. Činnost českého ochotnického souboru ve Františkových Lázních za nepřítomnosti profesionální scény mohla splňovat roli kulturní mise a zaplnit tak mezeru v kulturním vyžití nových příchozích osídlenců a lázeňských hostů.

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY

1.1. *České ochotnické divadlo v 70. letech 20. století*

Po vojenském zásahu cizích vojsk v srpnu 1968 a následném opuštění reformního programu nastalo dvacetileté období takzvané normalizace. Komunistická strana Československa negovala reformní snahy z jara roku 1968 jako antisocialistické a antisovětské a posilovala represivní režim ve státě podle představ sovětského vedení. Po kulturní a ideové stránce se dogmaticky razilo ve všech možných společenských oblastech pojetí marxismu–leninismu jako jediného pravověrného a vědecky správného pojetí socialismu. KSČ opět usilovala dostat celou společnost pod svou kontrolu prostřednictvím a využitím svého mocenského monopolu.²

V období tzv. normalizace se komunistická moc snažila dostat pod dohled i ochotnickou scénu, omezovat vše, co připomínalo svobodného ducha a tvůrčí nezávislost, ale ne absolutně se jí to podařilo. Paradoxně i zásluhou osob, které podporovaly ochotnické divadlo, a na regionální úrovni o něm rozhodovaly, se našel prostor pro nezávislejší tvorbu, často v opozici proti oficiálním představám normalizační moci. Podle Jana Císaře amatérské divadlo v Československu v té době do jisté míry suplovalo profesionální divadlo, oslabené personálními čistkami a mocenským dohledem ze strany orgánů KSČ, mohlo prožívat tvůrčí rozlet a uplatnit nové umělecké cesty. Ochotnické divadlo podle Jana Císaře ovlivnilo i vývoj českého divadla jako takového. Kromě tradiční činohry se rozvíjely i jiné formy, jež můžeme pojmenovat jako alternativní divadlo. Ochotnické divadlo v dané době dál usilovalo o zlepšení inscenační kvality. Přesto stále zůstávala řada souborů věrná tradičnímu ochotnickému divadlu, hrála především pro zábavu ve svém okolí a nehledala přitom nějaký vyšší rozměr. Často se soubory věnovaly pro různé výhody představením pro děti. Mnohé ze souborů si přály zůstat mimo mocensko-ideologický tlak a nezúčastňovaly se divadelních amatérských soutěží, které měly sloužit moci k dohledu nad ochotníky. Mocenské orgány zasahovaly do repertoáru kvůli nepřijatelným autorům nebo obsahu her, někdy jim vadila jména herců, režisérů a podobně.

Ochotnické divadlo opět plnilo i svou mimodivadelní funkci, kdy umožnilo lidem sdružovat se a v jisté míře projevit svobodu myšlení, jež se projevovalo v úsilí zvyšovat kvalitu, v hledání nových tvůrčích postupů nebo v diskusích na různých seminářích o

² RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. 2010, Praha. s. 158–159, 177–179 a 351–353.

divadle a na divadelních přehlídkách. Amatérské divadlo přitahovalo mnohdy i profesionály, kteří mnohdy přispěli ke kvalitě ochotnických inscenací nebo mohli uskutečnit své umělecké záměry na profesionální scéně té doby neuskutečnitelné. I ochotnické divadlo se stalo obrazem společnosti, na jedné straně tlak moci a snaha zalíbit se jí, na druhé straně odpor proti ní. Přes určitý tlak oficiální ideologie se přehlídky amatérských divadel staly základem činnosti řady ochotnických souborů a účast na nich soubory přitahovala. Kvalita představení českého ochotnického divadla v období normalizace byla vysoká a dosahovala mezinárodní úrovně.³

Podle některých badatelů se během 70. let 20. století české ochotnické divadlo diferencovalo. V pozdější době ukazovalo svůj obrovský rozsah, což se projevilo ve druhé polovině 80. let za takzvané přestavby. Obecně se dá tvrdit, že se tento trend projevoval třemi skupinami, první zůstávala na tradiční bázi bez hledání kvality, druhá představovala činoherní cestu na zvyšování kvality a zachování idey a třetí skupinu představovala alternativní scéna. Svou velkou sílu ukazovalo alternativní divadlo, které se snažilo jiným nečinoherním jazykem vyjádřit pravdu o realitě, rovněž osobní výpověď, otázky smyslu života a bytí. Nejvýznamnější přehlídkou tohoto typu divadla se stala přehlídka *Šrámkův Písek*. Mnohé soubory oficiální místa zakázala, ale jejich tvůrci pokračovali v další práci a vznikaly nové soubory. Z lůna amatérského alternativního divadla přišly na scénu mnohé pozdější osobnosti českého divadla jako Petr Lébl, Milan Šteindler, David Vávra, Jan Antonín Pitínský a další. České amatérské divadlo v době normalizace mohlo úspěšně suplovat pod dohledem moci stagnující profesionální divadlo.⁴

1.2. Stručný přehled dějin divadelnictví v Chebu a ve Františkových Lázních

Od založení Františkových Lázní výnosem císaře a krále Františka II. v roce 1793 jako prvních světových slatinných lázní se kulturní život odehrával nejen v souvislosti s rozvojem lázeňství, ale i v úzkém spojení s kulturním dějstvím v blízkém Chebu, k němuž Františkovy Lázně do poloviny 19. století přináležely. Na území chebského regionu, k němuž patří i Františkovy Lázně, divadelní počátky sahají do středověku. Z 15. století se zachoval text původní pašijové hry *Chebská hra o Božím těle*, německy

³ CÍSAŘ, Jan. *Amatérské činoherní a alternativní divadlo v letech 1970–1989*. In: CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1998, Praha. s. 283-287 a 290-300.

⁴ *Tamtéž*. s. 301-322.

Egerer Fronleichnamsspiele, kterou v Chebu poprvé uvedli v roce 1442, a hrála se do roku 1517. V 16. století se v humanistickém duchu a později za reformace rozvíjelo takzvané školské divadlo i zásluhou jezuitů po jejich návratu do města v sedmnáctém století. Divadelní činnost v regionu i v samotném Chebu zajišťovaly v osmnáctém a devatenáctém století četné kočovné herecké společnosti. První stálou divadelní scénu v Chebu zřídili v roce 1760 v domě *U Turkovy hlavy* a později upravili k divadelním představením takzvaný *Redoutensaal* v městské radnici. Diváci se v té době mohli seznámit nejen s činohrou, ale i s operou. Vedle soudobého německého divadla ovlivňovalo divadelní činnost v regionu vídeňské lidové divadlo a tvorba spojená s Vlasteneckým divadlem v Praze, tzv. *Boudou*. V roce 1874 otevřeli v Chebu nové divadlo, kam se snažilo vedení divadla přilákat diváky uváděním kvalitních hereckých a operních souborů. Na začátku 20. století vzniká v Chebu stálý operní soubor a o něco později i činoherní soubor. Německá divadelní kultura v Chebu skončila v roce 1944 úředním výnosem o uzavření všech divadel v Německu. Po vyhlášení samostatné Československé republiky v říjnu roku 1918 z pochopitelných důvodů vzrostl v regionu i počet obyvatel českého etnika.⁵ Ti vyvíjeli i kulturní činnost a v roce 1925 založili ochotnický divadelní spolek *Budil*, jehož činnost přerušil na více než sedm let úřední zákaz v září 1938. Spolek obnovil svou činnost po druhé světové válce,⁶ kdy dostává do své správy *Městské divadlo*.⁷ Dále se českému amatérskému divadlu v Chebu v meziválečném období věnovala místní organizace *Sokola*. Ochotnické soubory začaly po druhé světové válce vznikat i v okolí Chebu a rovněž ve Františkových Lázních. Po zřízení *Krajského oblastního divadla* v Karlových Varech do Chebu zajížděla pravidelně tato profesionální scéna. Vedle ochotníků a zájezdů profesionálů se o divadelní činnost v Chebu starala stálá loutková scéna *Městské loutkové studio*. Po Únoru 1948 skončila činnost *Budilu*, ale na ni navazoval spolek *DIOSK*. V roce 1960 se Cheb dočkal zřízení českého profesionálního divadla, na jehož činnosti se v různých etapách podílelo i několik významných osobností českého divadla, například režiséři Miloš Horanský, Jan Grossman, Miroslav Krobot, herci Gustav Opočenský, Miroslav Moravec, František Husák, Vlasta Chramostová a mnozí další.⁸ Například pro Jana

⁵ HROMADA, František, a kolektiv. *Historie chebského divadelního života 1410–2011. Egerer Theatergeschichte*. 2011, Cheb. s. 14-20, 30-36, 40-44, 50, 62, 70-72, 82 a 100-104.

⁶ PEŠAVA, Josef. *Ochotnický spolek „Budil“*. In: *Chebsko*, 25. srpna 1945. s. 3.

⁷ *Zprávy z nového Chebska*. In: *Chebsko*, 7. prosince 1946. s. 2.

⁸ HROMADA, František, a kolektiv. *Historie chebského divadelního života 1410–2011. Egerer Theatergeschichte*. 2011, Cheb. s. 108-110, 118, 120, 172, 188, 196 a 236.

Grossmana nebo Vlastu Chramostovou znamenalo působení v Chebu útočiště poté, co museli na začátku normalizace odejít z Prahy.⁹

Ohledně samotných Františkových Lázní, tak jako každé lázeňské město se oddávalo kulturnímu životu. Vedle hudby se brzy objevila i divadelní představení, pochopitelně v německém jazyce. Proto byly Františkovy Lázně vyhledávány divadelními společnostmi. Představení se prokazatelně konala v nevhodném prostředí přízemní hospodářské budovy u *Společenského domu* už v roce 1808. Do lázní zajížděly mnohé herecké společnosti s různorodým repertoárem. Především se jednalo o sezónní záležitosti. Podle dobových kritik se jednalo o nepříliš kvalitní představení.¹⁰

Město Cheb se rozhodlo v roce 1857 bezplatně přenechat budovu za *Společenským domem* Františkovým Lázním k provozování divadelní činnosti. Městská rada v Chebu ovšem toto rozhodnutí v šedesátých letech nerespektuje a tehdy již samostatné město Františkovy Lázně rozhodlo roku 1865 postavit novou divadelní budovu na místě dnešního *Divadla Boženy Němcové* ve Františkových Lázních podle plánů architekta H. von Hügela.¹¹ Slavnostní zahájení proběhlo 10. června 1868 uvedením operety F. Suppého *Krásná Galathea*.¹² Divadlo pracovalo na profesionální úrovni. Ve vedení divadla se vystříдалo několik ředitelů. Od roku 1888 řídil divadlo dvacet sedm let B. Wolf. Představení zásluhou vlastního souboru a rovněž hostujících divadelních společností a umělců, například z Prahy a Vídně, dosahovala mnohem vyšší umělecké úrovně. Ke kvalitě představení přispíval i místní lázeňský orchestr. Repertoár jistě uspokojoval i náročnější publikum. Nové divadlo tak přispívalo ke kulturnímu životu v lázních.¹³

Ve 20. letech 20. století městská rada rozhodla o přestavbě divadla. Práce začaly na podzim roku 1927 podle projektu architekta a profesora Německé vysoké technické školy v Praze A. Payra. Již 16. června následujícího roku se nová budova slavnostním uvedením operety Johanna Strausse *Netopýr* otevřela.¹⁴ Divadelní budova a její vnitřní prostory dodnes mají svou zvláštní přitažlivost či „genius loci“. Ve 30. letech a až do

⁹ Západočeské divadlo v Chebu [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z <http://www.divadlocheb.cz/main.php?sess=historie&nabi=amodiv>.

¹⁰ BOHÁČ, Jaromír, SALAMANCZUK, Roman. *Františkolázeňské divadlo. Divadlo první*. In: *Františkolázeňské listy*, září 2013. Příloha *Františkolázeňské noviny*. s. 7-8.

¹¹ MACEK, Stanislav. *Františkovy Lázně: historie města*. 1995, Františkovy Lázně. s. 63

¹² BOHÁČ, Jaromír, SALAMANCZUK, Roman. *Františkolázeňské divadlo. Vysvěcení divadla 1868*. In: *Františkolázeňské listy*, říjen 2013. Příloha *Františkolázeňské noviny*. s. 7-8.

¹³ MACEK, Stanislav. *Františkovy Lázně: historie města*. 1995, Františkovy Lázně. s. 63.

¹⁴ BOHÁČ, Jaromír, SALAMANCZUK, Roman. *Františkolázeňské divadlo. Divadlo třetí. Otevření nového divadla v roce 1928*. In: *Františkolázeňské listy*, listopad 2013. Příloha *Františkolázeňské noviny*. s. 7-8.

začátku druhé světové války si divadlo zachovávalo dobrou úroveň. Představení se konala každý den. K repertoáru patřily vedle opery a operety i jiné divadelní žánry.¹⁵

¹⁵ MACEK, Stanislav. *Františkovy Lázně: historie města*. 1995, Františkovy Lázně. s. 63.

2. OCHOTNICKÉ DIVADLO VE FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍCH V SEDMDESÁTÝCH LETECH DVACÁTÉHO STOLETÍ

2.1. Počátky českého ochotnického divadla ve Františkových Lázních po druhé světové válce a jeho činnost do konce 60. let.

Vzhledem k německému osídlení se historie českého ochotnického souboru ve Františkových Lázních nemůže rovnat více než stoleté historii divadelních souborů v tradičně českém etnickém prostředí. Již těsně po skončení II. světové války noví obyvatelé pociťovali nedostatek uspokojení kulturních potřeb, zejména divadelní produkce. Tu měly podle ministerského nařízení zajišťovat zájezdy *Městského divadla v Plzni*, které muselo jezdit do více než padesáti měst. Proto správní orgány v regionu Chebska uvažovaly o zřízení Divadelního družstva, které by spravovalo stálý divadelní soubor v *Městském divadle v Chebu* a organizovalo zájezdy do okolních míst.¹⁶ U zrodu amatérského českého divadla ve Františkových Lázních stáli místní dobrovolníci, rovněž činovníci Místní správní komise, úřadu místní správy, a od února 1946 se přidává jako hlavní pořadatel kulturního a společenského života ve městě Místní osvětová rada. Představitelé Místní osvětové rady si uvědomovali postavení Františkových Lázní jako světových lázní a snažili se lázně všemožně propagovat. Rovněž uvažovali, že nejen léčebnými procesy, ale i kulturním a společenským životem se naplňuje pobyt lázeňských hostů. Chtěli tak tato hlediska svou činností podpořit.¹⁷

K lázním patří vedle hudby i divadelní umění. Předsednictvím Místní osvětové rady pověřili Marii Červenou, která se ještě před oficiálním zřízením divadelního souboru snažila aktivizovat ochotníky, a za jejího organizování se sehrály inscenace – veselohra Jana Snižka *Příklady táhnou* a Jiráskovy hry *Lucerna* a *Vojnarka*. 14. května 1946 se svolala do restaurace hotelu *Bajkal* schůze na založení divadelního spolku a oficiálně se zřídil divadelní spolek. Ochotníci se připravovali a hráli svá představení v Městském divadle.¹⁸

Hlavními postavami spolku důležitými pro jeho další činnost se stali Marie Červená, M. Bělík, František Mareš, Stanislav Lank, František Kočí, František Říha, František Zlický, Zdeněk Antoš, Dobromil Bělík, František Urban a Jaroslav Vozka. Padlo

¹⁶ Dopis ředitele *Městského divadla v Chebu* Místní správní komisi ve Františkových Lázních. 3. září 1945, Cheb. In: *Městské divadlo Františkovy Lázně. 1945–1949*. Fond 284, karton N39, inv. číslo 555, sign. 225/0. Státní oblastní archiv Plzeň – Státní okresní archiv Cheb (SOKA Cheb).

¹⁷ *Osvětová činnost ve Fr. Lázních*. In: *Chebsko*, 25. ledna 1947. s. 2.

¹⁸ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 1. ADSFL.

několik návrhů, jak se bude nový spolek nazývat, jako například *Tyl*, *Máj*, *Vydra* nebo *Kvapil*. Nakonec zvítězil název *Lucerna* z důvodu další připravované inscenace hry od Aloise Jiráska, a již soubor uvedl jako zahajovací představení *Spolku divadelních ochotníků Lucerna ve Františkových Lázních* 1. června 1946 v Městském divadle. V roce 1946 *Lucerna* zinscenovala ještě *Maturitu* od Ladislava Fodora,¹⁹ *Noc na Karlštejně* Jaroslava Vrchlického s hostujícím vystoupením člena Národního divadla Rudolfa Deyla²⁰ a operetu *U panského dvora* od Eduarda Ingríše. Stanislav Lank napsal: „*Soubor...již v první době svého trvání uvědomil, že hlavní těžiště jeho práce bude ležeti v době lázeňské sezóny.*“²¹ Přesto, i když se soubor připravoval zejména na lázeňskou sezónu a zajištění divadelních představení pro střídající se lázeňskou klientelu, nepodceňoval ani činnost ve zbytku roku. Tehdy hlavní část publika tvořili místní obyvatelé nebo lidé z blízkého okolí. Na Vánoce roku 1946 připravil soubor operetu *U panského dvora* od Eduarda Ingríše.²²

V následujícím roce 1947 měl soubor pět premiér a to Minaříkovu *Zorku*,²³ *Půlnoční vlak* Arnolda Ridleyho, *Ďáblovu píšťalku* od Rudolfa Čejky, *Melodii srdcí* Eduarda Ingríše a *Matku* Karla Čapka. Zároveň ochotníci reprízovali hry z předchozího roku. Soubor se svými představeními zajížděl i do blízkého okolí a účastnil se různých společenských slavností, slavnostních a kulturních večerů.²⁴

Soubor františkolázeňských ochotníků po svém založení pracoval velmi aktivně na kulturním poli v západočeském pohraničí nejen po inscenační ale i organizační stránce. Nahrazoval nepřítomnost české profesionální scény a jiných kulturních institucí. Plnil tak úlohu kulturní mise v oblasti, která prošla po druhé světové válce nuceným vysídlením německých obyvatel a osídlením těchto území novými osídlenci z celého Československa.

Rok 1948 znamenal počátek další etapy v historii františkolázeňského divadelního souboru, která trvala do roku 1955. Uvedené období můžeme považovat v činnosti snad za nejúspěšnější, co se týká nastudovaných her a představení, zejména léta 1948 a 1949.

¹⁹ Zprávy z nového Chebska. Z divadelní činnosti ve Františkových Lázních a Aši In: Chebsko, 23. listopadu 1946. s. 2 a. „*Maturita*“ ve Frant. Lázních. In: Chebsko, 30. listopadu 1946. s. 2.

²⁰ Zprávy z nového Chebska. Ochotnický spolek „*Lucerna*“ ve Františkových Lázních In: Chebsko, 10. srpna 1946. s. 2.

²¹ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 1. ADSFL.

²² Zprávy z nového Chebska. *Divadelní soubor „Lucerna“ ve Františkových Lázních*. In: Chebsko, 19. prosince 1946. s. 2.

²³ *Ochotnický spolek „Lucerna“ ve Františkových Lázních do nové práce*. In: Chebsko, 25. ledna 1947.

²⁴ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946–2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 6.

Tehdy měl soubor na repertoáru pro dnešní dobu těžko pochopitelných dvacet titulů. Pro *Lucernu* tehdy pracovalo přes osmdesát členů.²⁵ V roce 1948 se politické změny v Československu uchopením veškeré moci komunistickou stranou promítly i do činnosti divadelního spolku. Stejně jako i v jiných institucích vznikl v souboru 2. března 1948 akční výbor: „...*který ve své schůzi...provedl očistu v členském katastru a všechna další opatření.*“²⁶ O jaká opatření se jednalo, dokument mlčí.

V roce 1948 soubor odehrál celkem třicet šest představení a z toho sedm premiér, což byl na poměry ochotnického souboru mimořádný výkon.²⁷ Byly to *Posel* Viktora Dyka s Eduardem Kohoutem jako hostem v roli Posla, *Broučci* Jana Karafiáta, *Začalo to nevinně* Franze Gribitze vše v režii Marie Červené, pohádkově baladická hra Jaroslava Kvapila *Princezna Pampeliška*, *Živý nebožtík* Petara Petroviče, obě představení v režii Milady Pilecké, opereta *Děti Slovače* od Vlastislava Antonína Viplera v režii Stanislava Lanka a J. Kacálka a *Naši furianti* Ladislava Stroupežnického v režii Josefa Hradeckého.²⁸

V roce 1948 mohla *Lucerna* ještě zároveň připravit kulturní program k uctění památky prezidentů Edvarda Beneše a Tomáše Garigua Masaryka, kdy se v této převratné, ale ještě přechodné době, komunistická moc zřejmě pro zdání legitimního převzetí vší moci odvolávala na kontinuitu s první republikou (Edvard Beneš abdikoval na úřad prezidenta republiky v červnu 1948 na protest proti začínající komunistické diktatuře a ohledně odmítnutí nové ústavy v duchu komunistické ideologie²⁹). Vedle činoherního souboru v rámci spolku existoval pod vedením Emila Hadače *Recitační soubor Lucerny*, který se v nových poměrech velmi angažoval.³⁰

V roce 1949 představil františkolázeňský soubor divákům pět premiér – komedii *Svatba Křečinského* od Alexandra Vasiljeviče Suchovo-Kobyлина v režii Františka Urbana, *Okénko* Olgy Scheinpflugové v režii Zdeňka Antoše, *Malostranská humoreska*, dramatizace Nerudovy povídky Františkem Götzem v režii Drahomíry Vozkové,

²⁵ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946–2006.* 2006, Františkovy Lázně. s. 10.

²⁶ *Dopis Akčního výboru divadelního spolku „LUCERNA“ ve Františkových Lázních* Okresnímu národnímu výboru v Chebu, referát národní bezpečnosti ze dne 16. března 1948. In: *Spolek divadelních ochotníků „Lucerna“ Fr. Lázně 1947–1948.* Fond 266, karton N407. SOKA Cheb.

²⁷ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně.* 1954, [strojopis]. s. 4. ADSFL.

²⁸ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946–2006.* 2006, Františkovy Lázně. s. 16 a 96.

²⁹ RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu.* 2010, Praha. s. 79.

³⁰ VALTROVÁ, Tatána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* 1988, Plzeň. s. 17 a 20.

Spitzerova *Sklárna* v režii Marie Červené a *Inspektor se vrací* od Johna Boytona Priestleyho v režii Josefa Hradeckého.³¹

Divadelní spolky se měly řídit Divadelním zákonem z března roku 1948.³² Rovněž spolek *Lucernu* upozorňoval ONV v Chebu, který všechny hry povoloval na základě seznamu povolených her ÚMDOČ a jednatelských agentur, k dodržování zmíněného zákona.³³ Rovněž ochotnický soubor ve Františkových Lázních se tak měl podřídit komunistické ideologii a zbavit se své apolitičnosti: „*Po osvobození a zvláště Únoru 1948 byla vůbec čsl. dramaturgie složitá. Byl naprostý nedostatek nových původních současných her, které by pomáhaly po stránce ideologické převýchovy tak, aby uváděné hry plně podporovaly úsilí strany a státu.*“³⁴

Spolek fungoval i jako provozovatel divadla, měl na starosti veškerý program i technické a ekonomické zázemí. Dokonce vydával vlastní časopis jako měsíčník za řízení Stanislava Lanka *Světlo a stíny Lucerny*.³⁵ Do Františkových Lázní zajížděly i jiné amatérské soubory, ale i profesionální divadla, včetně Národního divadla.³⁶ Františkolázeňští ochotníci začali spolupracovat i se soubory z okolí jako například s chebskými spolky *Budil* a *Hraničář*, s vojenským souborem z Aše nebo s divadelním souborem ze Sokolova a rovněž Krajským oblastním divadlem v Karlových Varech. Vrcholem kulturní činnosti tohoto období se stal Taneční a divadelní festival a festival původní tvorby v červnu a v červenci 1949, jenž se konal v rámci Západočeského kulturního léta a jehož se zúčastnilo několik profesionálních souborů z celého Československa.³⁷

V roce 1950 soubor připravil čtyři nové hry a to *Lesní píseň* Lesji Ukrajinky ve spolupráci s členy místní organizace Československého svazu mládeže v režii Zdeňka Antoše, dále *Bubny míru* Edwarda Mableyho a Leonarda Minse v režii Bedřicha Davida, *Polskou krev* Oskara Nedbala v režii Věry Avratové a *Vrabčí hory* od Alexeje Simukova v režii Josefa Hradeckého.³⁸ V roce 1950 měla *Lucerna* uvést při příležitosti

³¹ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 5. ADSFL.

³² Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky [online]. [cit. 2013-05-4]. Dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t0842_01.htm, <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/099schuz/s099003.htm>.

³³ Dopis Okresního národního výboru v Chebu, Okresního velitelství národní bezpečnosti Spolku divadelních ochotníků „Lucerna“ se sídlem ve Františkových Lázních. 9. srpna 1949, Cheb. SOkA Cheb.

³⁴ Příloha osobního dopisu Stanislava Lanka adresovaného Jiřímu Cingrošovi. 31. května 1988, Praha-Chodov. ADSFL.

³⁵ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 2-3. ADSFL.

³⁶ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 20.

³⁷ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 16-20 a 29-30.

³⁸ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 6. ADSFL.

pátého výročí Dne vítězství hru Jana Mareše a Miloslava Fábery *Dukla* v režii Jiřího Pukla. Podle Evy Neradové se představení údajně z důvodu kontroverzního obsahu nakonec neuskutečnilo, přestože již byly vytištěny plakáty.³⁹

Značný počet herců v souboru dovoloval činnost téměř jako u profesionálních divadel, kdy se studovalo najednou více her. Dokonce se občas ve stejném dni uskutečnilo představení na domácí scéně a zároveň se odehrálo zájezdové představení. Soubor se podílel se svými programy na všech důležitých událostech ve městě. Představení měla zřejmě vysokou uměleckou úroveň i zásluhou hostujících profesionálů, jako například Rudolfa Deyla, Fandy Mrázka nebo Eduarda Kohouta.⁴⁰

Ačkoliv si soubor udržoval jistou dramaturgickou volnost při výběru her, přes to existoval dozor moci prostřednictvím zástupců MěNV a Národní fronty.⁴¹ Rovněž i v *Lucerně* se projevovaly snahy zavést dramaturgický plán vyhovující vládnoucí ideologii. Divadlo mělo fungovat jako prostředek propagandy. Každé představení měl doprovázet proslov o poslání uvedené hry a jejího odkazu k tehdejší současnosti. Stejně tak se zdůrazňovala idea spojení divadla a vůbec kultury s problémy tehdejší reality, s průmyslovou výrobou, kolektivizací a socializací vesnice, a podobně. Vysloveně tendenčních her směrem k režimu se inscenovalo velmi málo, jako například agitační komedie Jána Skalky z prostředí slovenské vesnice *Kozí mléko*⁴², o třídním boji mezi uvědomělými rolníky a kulaky a jinými záškodníky při zakládání zemědělského družstva, nebo *Sklárna*, kde kolektiv sovětských dělníků řeší koupi nového stroje.⁴³

V té době soubor kromě agitek nabízel tehdy odmítaný žánr ze strany kulturních ideologů – operetu, kterou považovali za pokleslý žánr.⁴⁴ V záplavě různých výročí františkolázeňský soubor předvedl operetu *Polská krev* při příležitosti výročí smrti Oskara Nedbala s hostujícím populárním kabaretiérem a hercem Fandou Mrázkem v roli hraběte Baranského.⁴⁵ Toto představení se s úspěchem hrálo po různých místech západních Čech a podle Věry Avratové–Liškové mělo přes sto repríz.⁴⁶

³⁹ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 22.

⁴⁰ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 8.

⁴¹ *Tamtéž*.

⁴² VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 71.

⁴³ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946–2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 11.

⁴⁴ RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. 2010, Praha. s. 67.

⁴⁵ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 16.

⁴⁶ VYSLOUŽILOVÁ, Marcela. *Věra Avratová–Lišková. Jevišťe je život, tam člověk žije. Všechno z vás spadne, chmury i tíseň. To byl můj život*. In: *Františkolázeňské listy*, červenec – srpen 1996. s. 10–11.

Divadelní kolektiv nejen ve Františkových Lázních, ale i na zájezdových představeních se snažil přinášet divákům kvalitní zábavu a rozdávat smích. Vedle činoherních titulů se na repertoáru divadla objevovaly i inscenace operet jako *Perly panny Serafinky* od Rudolfa Piskáčka v režii F. Hrdličky, *Polská krev* nebo *Děti Slovače*. Soubor se spíše než k vzorovým autorům socialistického realismu a budovatelského optimismu obracel spíše ke klasikům. Do roku 1955 uvedl třicet sedm her. Z let 1951 - 1955 stojí za zmínku *Ženichové* od Simeona Karla Macháčka, v režii Bedřicha Davida, *Ženitba* od Nikolaje Vasiljeviče Gogola, v režii Františka Zlického, *Hadrián z Římsů* Václava Klimenta Klicpery v režii Vladimíra Dvořáka, *Pes na seně* Lope de Vegy v režii Rudolfa Vinše a Moliérovy hry *Jeho Urozenost pan měšťák* v režii Bedřicha Davida a *Šibalství Scapinova* v režii Františka Janky. O poměrně vysokou úroveň představení se postarala rovněž scénografie akademického malíře Jana Spáčila.⁴⁷

Soubor v uvedeném období 1948–1955 pokračoval v činorodé aktivitě nastudováním velkého množství titulů. Především se kvůli diváckému zájmu obracel k inscenacím klasického repertoáru a rovněž operetám, které vyhledávalo především lázeňské obcenstvo. Dobová situace se projevovala i uváděním dobových propagandistických agitek a hraním při různých výročích a kulturních brigádách. Soubor se rovněž snažil o kvalitní inscenace a těžil ze spolupráce s profesionálními umělci.

Ve druhé polovině padesátých let dvacátého století dochází v činnosti Lucerny ke krizi, mimo jiné i způsobené omezením samosprávy ochotnického spolku. Místní správa, ovládána komunistickou stranou, se prostřednictvím svých zřízených orgánů snažila kontrolovat činnost souboru. Na *Lucernu* dohlížela nová organizace – Místní osvětová beseda. Představitelé vedle hospodářské stránky sledovali hlavně ideovou činnost. Její představitelé nutili soubor spíše k finančně zajímavým estrádám a společenským akcím. Jistá neomalenost ze strany MOB a omezení dramaturgické svobody vedly pravděpodobně k odchodu mnohých členů ze souboru. Počet aktivních členů spolku poklesl z původních asi osmdesáti na čtvrtinu.⁴⁸ Soubor se dokonce odhodlal v březnu 1958 k písemnému protestu adresovanému radě Městského národního výboru proti práci MOB a pohrozil ukončením činnosti.⁴⁹ Samotné město mělo zájem na činnosti souboru i vzhledem k lázeňským hostům a jisté neshody se urovnaly. Došlo

⁴⁷ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 9-10.

⁴⁸ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 25-26 a 28.

⁴⁹ Dopis divadelního kroužku při Osvětové besedě radě Městského národního výboru ve Františkových Lázních. 15. března 1958, Františkovy Lázně. ADSFL.

k návrhům na sloučení divadelního spolku baráčníků s *Lucernou*, jež se uskutečnilo v roce 1957. Spolek se tak stává *Divadelním souborem Osvětové besedy ve Františkových Lázních*.⁵⁰

Činnost souboru omezovala častá fluktuace členů, slabá docházka na zkoušky, nutnost přeobsazování rolí. Souboru se podařilo nastudovat podle schváleného plánu v letech 1956-1961 jen Janovského *Hledače světla*, v režii Františka Zlického, a agitku kritizující soudobé nešvary *Návštěva nepřichází* od Karla Stanislava, v režii Rudolfa Vinše *Maryšu* bratří Mrštíků a *Sto dukátů za Juana* od Vladimíra Dvořáka, v režii Otto Zajíce, *Ztřeštěnou neděli* od sovětského autora Valentina Katajeva a detektivku od Eduarda Fikera *Padělek*. Kritickým se ukázal rok 1957, kdy se odehrálo pouze třikrát představení *Maryši*.⁵¹

Na představení chodilo i méně diváků, snad jen veselohry slušně zaplňovaly hlediště. Soubor přežil i tuto krizi a zůstalo zdravé jádro složené z obětavých lidí. V dramaturgii došlo ke změně uváděním her s menším počtem rolí oproti dřívějším s větším počtem rolí. Soubor postupně navazoval na předchozí dobu. Stejně jako dříve ochotnický soubor uskutečňoval svá představení v rámci různých příležitostí, oslav a výročí nebo pro různé organizace, jako například pro Revoluční odborové hnutí. K nejvytíženějším hercům souboru patřili František Říha, František Zlický, František Janka, G. Kohútová, Marie Nosková, R. Novák, J. Laňka, Libuše Kopkáňová a Marie Říhová..⁵²

Na začátku 60. let dochází k oživení činnosti divadelního souboru, k jeho členské stabilizaci, tvůrčímu rozletu a nadšení v korespondenci s uvolněnou atmosférou ve společnosti po odhalení takzvaného Stalinova kultu osobnosti na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu v roce 1956. Soubor místo důrazu na nastudování co možná nejvíce her vsadil především na kvalitní provedení. Podnětem se stala i změna ve vedení zřizovatele souboru MOB a poté i ke změně zřizovatele ustanovením Kulturního a společenského střediska (KaSS).⁵³ Do funkce vedoucí KaSS byla v říjnu 1961 jmenována zkušená divadelnice Věra Avratová-Lišková, jež měla k divadelnímu souboru nejen pozitivní vztah z titulu své funkce, ale rovněž v něm hrála a režírovala.⁵⁴ Soubor začal vystupovat jako *Divadelní soubor KaSS*.

⁵⁰ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 10-11. ADSFL.*

⁵¹ *Tamtéž. s. 2, 8, 12, 16, 18-19, 21-22, 25-26, 30 a 32.*

⁵² CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996. 1996, Františkovy Lázně. s. 21.*

⁵³ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních. 2010, Plzeň. s. 29.*

⁵⁴ *Tamtéž. s. 30-31.*

Dramaturgie souboru se hlavně obrací ke hrám ze současnosti. Nejúspěšnější inscenace tohoto období představují komedie z tehdejší doby, Bohuslava Březovského o soužití a vzájemném pochopení či nepochopení několika generací *Nebezpečný věk* v režii Věry Avratové-Liškové⁵⁵ a satirickou komedii Jaroslava Janovského *Je libo cigaretu?* v režii Václava Lišky.⁵⁶ Dalšími představeními v té době se staly hry *Domácí víno* Pavla Hajného v režii Václava Lišky a Františka Zlického,⁵⁷ *Lišky, dobrou noc* Igora Rusnáka v režii Věry Avratové-Liškové⁵⁸ a detektivka *Padělek*, o boji bezpečnostních orgánů s protistátní bandou.⁵⁹

Jistý problém se objevil při nastudování hry společenské satiry Oty Zelenky *Občan Čančík*.⁶⁰ Za záminku k neodehrání představení této hry posloužila u části souboru i obava, že nadřízené orgány tuto satirickou hru nakonec nepovolí. Z těchto důvodů se premiéra, naplánovaná na 23. června 1964, odvolala, přestože již probíhalo její anoncování a vytiskly se programy a plakáty.⁶¹ K souboru se připojila nastupující generace mladých herců Alena Říhová, Kamila Pašková, Vít Tvrdlík a Jaroslav Michálek a dále posílili soubor Josef Hromádka nebo Věra Avratová-Lišková.⁶²

Ve druhé polovině šedesátých let se zvýšil zájem o účinkování v ochotnickém divadelním souboru. Nová krev oživila tvůrčí činnost: „*Soubor zejména v poslední době získal řadu nových mladých členů a tak činnost souboru se jistě bude neustále rozvíjet.*“⁶³ V ochotnickém souboru začínají působit Irena Kozáková, Karel Hoffmann, Václav Tytl, Hana Dolanská-Kašparová, Vlasta Čadová, M. Koudelová, H. Kábelová, Stanislav Kábele, Vladimír Čada, Vlastimil Valenta, František Sazima, Jiří Šleis a Jiří Cingroš.

V uvedeném období se s novým elánem pilně zkouší, konají se představení nejen na domovské scéně *Divadla Boženy Němcové*, přejmenovaného *Městského divadla* v roce

⁵⁵ B. Březovský. *Nebezpečný věk*. Soubor KaSS ve Frant. Lázních na dobré cestě. In: *Hraničář*, 8. května 1962. s. 4.

⁵⁶ *Premiéra františkolázeňských ochotníků*. In: *Hraničář*, 5. března 1963. s. 4.

⁵⁷ *Premiéry dvou amatérských divadelních souborů*. In: *Hraničář*, 18. května 1965. s. 3.

⁵⁸ *Amatérské premiéry*. In: *Hraničář*, 15. června 1965. s. 2.

⁵⁹ Česko – Slovenská filmová databáze [online]. [cit. 2014-05-15]. Dostupné z <http://www.csfd.cz/film/888-padelek/>.

⁶⁰ Slovník české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2014-05-12]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1198>.

⁶¹ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 26.

⁶² *Tamtéž*.

⁶³ *Tamtéž*. s. 51.

1962,⁶⁴ ale i jevištích v celém Západočeském kraji na zájezdových představeních. Nejčastěji se hrají detektivní hry, jmenovitě *Výslech trvá* Pawla Galiana v režii Aleny Říhové a Jaroslava Michálka⁶⁵ a *Komisař Baxter v nesnázích* od Jacka Popplewella v režii Otto Zajíce. Diváci rovněž mohli navštívit konverzační komedii *Dva tucty rudých růží* od Alda de Benedettiho a v režii Věry Avratové-Liškové, pohádkovou veselohru Jana Drdy *Dalskabáty, hřišná ves aneb Zapomenutý čert*, westernovou parodii francouzského dramatika René de Obaldii *Vítr ve větvích sassafrasů*, inscenaci s náročnou scénou a zvukovými efekty s cílem pobavit lázeňské publikum, a nakonec bláznivou komedii *Blázinec v prvním poschodí* na motivy původní jednoaktové hry Františka Ferdinanda Šamberka. Posledními třemi uvedenými inscenacemi se režisérsky uvedl Jiří Cingroš, jenž se až na pár výjimek podílel a dosud podílí jako režisér téměř na všech dalších představeních.⁶⁶

Zvláštní funkci měla inscenace Drdovy veselohry *Dalskabáty, hřišná ves aneb Zapomenutý čert*. Po událostech po 21. srpnu 1968, inscenace reagovala, pokud to ještě uvolněné poměry po pražském jaru dovolovaly, na srpnovou invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa, kdy „*hemžilo se to v dalskabátských lesích potulnými vojáky hovořícími nesrozumitelnou ruštinou a vládcové pekel užívali podobných výrazů podobných kremelským*“.⁶⁷ Tyto informace jsou jediné, kdy soubor nějakým způsobem reagoval na události let 1968 a 1969.

2.2. Divadelní soubor na začátku takzvané normalizace v první polovině 70. let

Na začátku sedmdesátých let dvacátého století, po uvolněné atmosféře v kultuře šedesátých let, včetně divadelního umění, se komunistická moc snažila, jak už bylo výše popsáno, dostat pod kontrolu i amatérskou divadelní scénu. Rovněž ve Františkových Lázních usilovala místní moc představovaná městským národním výborem prostřednictvím jím zřízeného Kulturního a společenského střediska, alespoň ideologicky ovlivňovat činnost divadelního souboru: „*Kulturní a společenské středisko vychází při vypracování plánu činnosti především z usnesení XIII. sjezdu a jeho*

⁶⁴ *Divadlo Boženy Němcové*. In: *Hraničář*, 23. října 1962. s. 2.

⁶⁵ BALBINDEROVÁ, Milena. *Profil ochotnického divadla*. In: *Hraničář*, 26. dubna 1966, Cheb. s. 3.

⁶⁶ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978*, Františkovy Lázně. s. 68-71. ADSFL.

⁶⁷ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946-1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 28.

rezoluce o kultuře, kdy se bude podílet na všestranném rozvoji socialistické společnosti“.⁶⁸ Co si můžeme pod tím představit, to se dozvíme z jednoho z dokumentů Městského národního výboru, v němž se, mimo jiné, uvádělo: „Využít všech dostupných oborů a prostředků kulturně výchovné činnosti, v šíření hodnot, podporovat angažovanost, tvorbu, potlačovat maloměšťáctví, nevkus a antisocialistické tendence, získávat většinu občanů pro cíle a politiku Komunistické strany Československa“.⁶⁹

Kulturní a společenské středisko ze svého postavení organizačně zastřešovalo a po materiální stránce podporovalo činnost ochotnického divadelního souboru: „Zájmové umělecké činnosti, kdy ZUČ působí na výchovu lidí, jak po stránce estetické, tak ideologické, je věnována maximální pozornost. KaSS podporuje všestranně rozvoj DIVADELNÍHO SOUBORU.“⁷⁰ Na jiném místě se uvádí: „Snažíme se vytvářet podmínky pro rozvoj ZUČ, zvláště pak u divadelního souboru KaSS...aby její obsah pozitivně ovlivňoval výchovu socialistického člověka.“⁷¹

V různých plánech a hodnoceních se odkazovalo na patřičná usnesení sjezdů Komunistické strany Československa, zasedání jejího ústředního výboru a podobně. Na okresní konferenci věnované zájmové umělecké činnosti v Chebu se mimo jiné pravilo: „...půjde především o to, aby amatérští umělci...dokázali umělecky zobrazit změny ve vývoji myšlení lidí...postavili proti negativním vlivům nepřátelských ideologií, které zejména na Chebsku jsou silné... Kulturně ideová činnost musí vést zejména k ideovému působení a ne podléhat zejména komerčním zájmům.“⁷²

V té době národní výbory plánovaly i kulturní činnost a schvalovaly na každý rok jednotný kulturní plán.⁷³ Tyto jednotné plány dbaly na kulturní život v souladu s komunistickou ideologií, aby kulturní organizace přispívaly k rozvoji k socialistické

⁶⁸ Plán činnosti Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních na rok 1970. s. 1 In: Kulturní a společenské středisko. 1960–1977. Fond 284, karton N143, inv. číslo 1085, sign. 456. SOkA Cheb.

⁶⁹ Zpráva pro plenární zasedání Městského národního výboru ve Františkových Lázních dne 7. června 1973. s. 1. In: Zápis ze schůzí pléna MěNV. 27.2. 73–19.12. 73. Fond 284, karton N1, inv. číslo 29. SOkA Cheb.

⁷⁰ Zpráva o činnosti Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních za I. pololetí 1977. s. 1 In: Kulturní a společenské středisko. 1977-80. Fond: 284, karton N180, inv. číslo 1145, sign. 403.10. SOkA Cheb.

⁷¹ Plnění úkolů Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních, které byly přijaty k realizaci 11. zasedání ÚV KSČ, městské a okresní konference KSČ. s. 1. In: Zápis ze schůzí pléna MěNV. 27.2. 79–28.12. 79. Fond 284, karton N4, inv. číslo 35. SOkA Cheb.

⁷² Okresní konference ZUČ v Chebu. Ideovost v kulturně výchovné práci. In: Hraničář, 9. prosince 1975. s. 3.

⁷³ Zásady politicko-výchovné a hospodářsko organizační činnosti okresního národního výboru v Chebu schválené usnesením 2. plenárního zasedání dne 18. února 1972. s. 30. In: PZV ONV. 18.2.–28.9. 1972. SOkA Cheb.

společnosti. Úkolovaly různé organizace oslavami nebo připomínkovými akcemi různých výročí a pro režim významných dnů – například Únorové vítězství pracujícího lidu, Mezinárodní den žen, Svátek práce První máj, Pražské povstání v květnu 1945, Osvobození Československa sovětskou armádou, Slovenské národní povstání, Velká říjnová socialistická revoluce, Měsíc československo–sovětského přátelství, výročí narození Vladimíra Iljiče Lenina a Klementa Gotwalda a tak dále.⁷⁴

Okresní národní výbory prostřednictvím odboru kultury vykonávaly i státní dozor ohledně kulturní činnosti a měly v kompetenci kulturní akce v příslušném okrese schvalovat.⁷⁵ Stejně tak Městský národní výbor prostřednictvím komise školské a kulturní kontroloval průběh kulturních akcí, včetně představení divadelního souboru KaSSu. Z dokumentů je patrné, že příslušné orgány se snažily podrobit kontrole celý cyklus představení, včetně jeho technicko-organizačního zabezpečení. Například kontroloři zhodnotili průběh představení místních ochotníků *Nepoznává mě...* z 15. května 1977, i když se závěry komise netýkaly ideové náplně, takto: „*Vystoupení bylo odehráno na úrovni vyspělého divadelního souboru. Mládež do 15 let zde přítomna nebyla. Uvaděčky a šatnářky zajišťují před a po představení rovněž i o přestávce dobrý průběh celé akce*“.⁷⁶ Dramaturgie souboru volila repertoár běžně hraný v československých profesionálních divadlech, aby předešla případnému nepovolení hry.

Městský národní výbor ve Františkových Lázních schvaloval na každý rok *Jednotný plán kulturní a osvětové činnosti ve Františkových Lázních*. Například v *Jednotném plánu na r. 1971* se zdůrazňovalo: „...zejména uspokojování kulturních potřeb lázeňských pacientů...“. Na druhé straně se plán zmiňoval o tom, že: „*Dalším stěžejním motivem, jehož význam bude předznamenávat hlavní kulturní akce, je letošní 50. výročí založení Komunistické strany Československa*“.⁷⁷ Dále se v dokumentu uvádělo: „...*jednotný plán kulturní a osvětové činnosti... v souladu s hlavními směry rozvíjení kulturně – politických cílů na:*

⁷⁴ Plán činnosti Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních na rok 1970. s. 3 In: *Kulturní a společenské středisko. 1960–1977*. Fond 284, karton N143, inv. číslo 1085, sign. 456. SOkA Cheb.

⁷⁵ RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. 2010, Praha. s. 373.

⁷⁶ *Kontrola školské a kulturní komise v Divadle B. Němcové a v Městském kině*. Zápis ze dne 28. června 1977. s. 1. In: *Zápisy komise školské a kulturní 1960 - 1976*. Fond 284, karton N23, inv. číslo 163. SOkA Cheb.

⁷⁷ *Jednotný plán kulturní a osvětové činnosti ve Františkových Lázních na r. 1971*. s. 2. In: *Zápisy ze zasedání 1971*. Fond 284, karton K17. SOkA Cheb.

1. *soustavnou ideově politickou výchovu pracujících vytvářením předpokladů pro získávání stále širšího okruhu občanů aktivnímu naplňování aktivní politiky vlády a strany,*

2. *naplnění základního úkolu kulturní politiky, usilující o všestranný, cílevědomý rozvoj kultury s využitím zájmových aktivit pracujících na základě marxisticko-leninského, odborného a objektivního poznávání skutečného stavu kulturních jevů...* ⁷⁸

Ve stejném duchu se nesla všechna tato usnesení po celé zkoumané období. Jak ze zápisů vyplývá, rada Městského národního výboru sledovala jak hospodářskou aktivitu kulturních zařízení, plnění plánu příjmů z kulturních akcí, jejich průměrnou návštěvnost, tak rovněž ideologickou stránku plnění *Jednotného plánu kulturní a osvětové činnosti*. Rovněž orgány Městského národního výboru ve Františkových Lázních v ročních rozbořech hospodaření vykazovaly činnost Divadelního souboru KaSS v rámci počtu odehraných představení. ⁷⁹ Přes měnící se číselné údaje k výročím a sjezdům zůstávaly obsahy těchto dokumentů v podstatě podobné. V některých případech odkazovaly na mimořádné nebo i plánované aktuální kulturní, tělovýchovné události (například Československá Spartakiáda 1975 a 1980, letní olympijské hry v Moskvě v roce 1980) nebo události režimem připravované (sjezdy Komunistické strany Československa a podobně).

Někdy se politický kontext kulturních akcí doplňoval o aktuální politické události ve světě (typově takové jako například státní převrat v Chile provedený armádou v roce 1973 a následná podpora chilským komunistům a dalším pronásledovaným představitelům levice). Většina dokumentů vypracovaných orgány městského národního výboru, okresního národního výboru nebo KaSS měla v podstatě podobný obsah a charakter obhajoby socialistického, ale v zásadě dogmaticky komunistického, centralistického a nedemokratického mocenského systému, vedoucí úlohy komunistické strany, zdůrazňování správnosti a vědeckosti marxisticko-leninského učení, vyzdvihování přátelství, včetně politického a vojenského spojení se socialistickými zeměmi a zejména se Sovětským svazem, boje proti nepřátelské ideologii, boje za světový mír, zdůrazňovaly kulturně výchovnou ideovou funkci kultury a podobně.

Členové souboru se ovšem snažili v rámci možností své činnosti vyhýbat politickým cílům komunistické strany, ale usilovali přinášet divákům hodnotnou zábavu:

⁷⁸ *Jednotný plán kulturní a osvětové činnosti ve Františkových Lázních na r. 1971.* s. 2. In: *Zápisy ze zasedání 1971.* Fond 284, karton K17. SOkA Cheb.

⁷⁹ *Rozbor hospodaření Městského národního výboru ve Františkových Lázních za rok 1968.* In: *Zápisy ze zasedání 1969.* Fond 284, karton K16. SOkA Cheb.

„...poskytnout lidem radostná potěšení, citový a umělecký zážitek a vytvářet v divadle prostředí, kde je lidem dobře.“⁸⁰ Soubor mohl v rámci omezených možností poměrně svobodně volit dramaturgii, jež se vyhýbala pro moc nepřijatelným autorům a hrám. Jistou záštitu nad činností souboru znamenalo vedení Kulturního a společenského střediska Věrou Avratovou–Liškovou, bývalou a později opět aktivní členkou místního ochotnického souboru, která zastávala tuto funkci do roku 1978 a umožnila souboru do určité míry nerušeně fungovat.

V roce 1970 se novým vedoucím souboru stává Jiří Cingroš, vystudovaný učitel, vyloučený z KSČ,⁸¹ jenž po roce 1968 nemohl vykonávat své povolání. Tato skutečnost možná dosvědčuje, že na amatérské divadlo nepůsobily tak silné politické a ideologické tlaky jako na začátku komunistického režimu na přelomu čtyřicátých a padesátých let za působení akčních výborů. Jiří Cingroš se kromě samotného hraní rovněž v téměř všech představeních staral o režii, o dramaturgii a realizaci scény. Na začátku sedmdesátých let z různých důvodů klesl počet aktivních členů a pro dramaturgii divadla to znamenalo vyhledávat hry, jež nevyžadovaly větší počet postav a hereckých rolí.⁸²

Divadelní soubor na krátkou dobu posílil později mediálně známý sexuolog Radim Uzel, který v té době působil ve městě jako lékař v lázních. Debutoval s františkolázeňskými ochotníky v detektivní hře Fredericka Knotta *Klíč k vraždě*, v originále *Dial M For Murder*: „*dr. Radim Uzel, velký přínos svou seriózností, zodpovědností a obětavostí.*“⁸³ Skvělý výkon v tomto představení podala Hana Dolanská a „*totéž platilo o ostatních*“.⁸⁴ Premiéra se odehrála 21. října 1970. Kvůli devizové vázanosti [regulace plateb se zahraničím ze strany Státní banky československé, v tomto případě se jednalo o poplatky za autorská práva – pozn. autora] se mohlo uskutečnit pouze šest představení této detektivní hry. Při jednom z představení došlo k nemilé události: „*Při hře se tajil dech, při jedné z repríz byl jeden z diváků stižen infarktem.*“⁸⁵ V programu se na postu režiséra místo Jiří Cingroše objevilo, zřejmě z taktických důvodů v době politických a společenských čistek, jméno Jiřího

⁸⁰ AVRATOVÁ, Věra. *Divadelníci do nové sezóny*. In: *Hraničář*, 10. dubna 1973. s. 3.

⁸¹ *Zápis ze zasedání Předsednictva OV KSČ v Chebu 24. Června 1970*. s. 4-5. In: *Zápisy ze schůzí pléna POV. 1970*. Fond 546, karton N81, inv. číslo 94. SOkA Cheb.

⁸² NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 39-40.

⁸³ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978*, Františkovy Lázně. s. 72.

⁸⁴ *Tamtéž*.

⁸⁵ *Tamtéž*.

Filipa.⁸⁶ Na začátku sedmdesátých let soubor ještě reprízoval bláznivou komedií *Blázinec v prvním poschodí*.⁸⁷

Rok 1971 pro komunistickou moc představoval velkou propagandistickou výzvu a to padesáté výročí založení KSČ. Projevovalo se to masovou propagandou ve sdělovacích prostředcích, besedami ve školách i společenskými a kulturními akcemi v rámci oslav. Rovněž Divadelní soubor KaSS měl nastudovat na rok 1971 v rámci výročí založení hru soudobého českého dramatika.⁸⁸ Ačkoliv to z *Jednotného plánu kulturní a osvětové činnosti* nevyplývá, jednalo se s největší pravděpodobností o nějakého autora příslušejícího k oficiální kulturní scéně. Podle kroniky souboru nebo polistopadových pramenů by se mohlo zdát, že se dramaturgie souboru rozhodla pro na svou dobu velice odvážný inscenační počín na začátku normalizace a to nastudování hry slovenského dramatika a poúnorového exulanta působícího v „sionistickém“ Izraeli Leopolda Laholy *Skvrny na slunci* (*Škvrny na slnku*). Nicméně Kulturní a společenské středisko ve Františkových Lázních ve své výroční zprávě o činnosti uvedlo: „...soubor splnil svůj závazek k nastudování hry zaměřené k 50. výročí KSČ, kdy sehrál hru L. Laholy *Skvrny na slunci*... Hra byla rovněž sehrána v Chebu v rámci okresní oslavy 50. výročí KSČ.“⁸⁹ Zmíněná hra se hrála zřejmě v důsledku toho, že se již objevila na repertoáru pražské profesionální scény, což hovoří o tom, že byl zřejmě Leopold Lahola „strážci“ kulturní politiky komunistické strany „vzat na milost“. Představení v překladu Jana Císaře mělo premiéru 20. května 1970.⁹⁰ Hra se svým ideovým obsahem o zlu v pokroucených vztazích mezi lidmi, které způsobuje další zlo, o manipulaci s lidským myšlením a činy mohla oslovovat tehdejší diváky připodobněním tehdejší společenské situace.⁹¹ Františkolázeňské provedení sklídilo veliký úspěch i odborné veřejnosti a dokonce se po úspěchu na krajské přehlídce dostalo mezi adepty na Jiráskův Hronov.⁹²

⁸⁶ Divadelní program k představení *Klíč k vraždě*. ADSFL.

⁸⁷ *Hodnocení činnosti a hospodaření Kulturního a společenského střediska ve Frant. Lázních rok 1971*. s. 5 In: *Kulturní a společenské středisko. 1960–76*. Fond 284, karton N143, inv. číslo 1085, sign. 456. SOkA Cheb.

⁸⁸ *Jednotný plán kulturní a osvětové činnosti ve Františkových Lázních na r. 1971* In: *Zápisy ze zasedání 1971*. Fond 284, karton K17. SOkA Cheb.

⁸⁹ *Hodnocení činnosti a hospodaření Kulturního a společenského střediska ve Frant. Lázních rok 1971*. s. 5 In: *Kulturní a společenské středisko. 1960 – 76*. Fond 284, karton N143, inv. číslo 1085, sign. 456. SOkA Cheb.

⁹⁰ Divadelní program k představení *Skvrny na slunci*. ADSFL.

⁹¹ Česko–Slovenská filmová databáze [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z <http://www.csfd.cz/film/45469-skvrny-na-slnku/>.

⁹² NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 40.

Přes jisté výhrady k volbě autora a hry, získal soubor pozitivní ohlasy ohledně provedení inscenace a hereckých výkonů. V kronice divadelního souboru se píše: „*Myšlenkově závažná hra s velkými nároky na herce. Dostali jsme se mezi 18 nejlepších souborů v republice... Byli jsme celkem pochváleni, autor méně. Moc jsme se líbili na krajské přehlídce v Mariánských Lázních, V. Valenta...kritičce A. Stránské se líbil víc než představitel téže role v divadle E. F. Buriana v Praze.*“⁹³

Zástupce Domu kultury a vzdělávání v Chebu Miroslav Hedánek souboru v této souvislosti napsal: „*...že byla u Vás práce dobrá a cenná. Především na Laholovi. I když jsme se neprobojovali do Hronova. Klidně bych to pominul. Slyšeli jsme mnohá hodnocení, většinou dobrá... Mám Skvrny na slunci za výborné představení. Při tom jsem nikdy nepopíral a nepopírám své výhrady k autorovu zpracování hry... Z Vaší strany však, režijně i herecky, je to velmi cenná práce. Ode všech.*“⁹⁴

Tuto inscenaci lze hodnotit jako jeden z vrcholů ochotnického souboru. Představení se dočkalo pouze sedmi repríz, neboť soubor opustili hlavní aktéři, z pracovních důvodů Radim Uzel a Stanislav Kábele a z osobních důvodů Hana Dolanská.⁹⁵ Radim Uzel na františkolázeňské divadlo nezanevřel a při svých cestách do Františkových Lázní představení místních ochotníků stále navštěvuje. Dokonce v devadesátých letech účinkoval jako host v několika představeních, jako například ve hře *Jezinky a Bezinky*.

V roce 1971 obdržel Divadelní soubor Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních od Školské a kulturní komise Okresního národního výboru v Chebu čestné uznání při příležitosti dvaceti pěti let své činnosti.⁹⁶ Stejně tak i jiná formální ocenění ze strany mocenských orgánů členové souboru nepřijímali s přílišným nadšením, ale opravdovou odměnou pro ně byla spokojenost diváků.

Odchody několika hereckých osobností, jež činnost samotného divadelního souboru oslabily, představovaly jeden z důvodů, proč rok 1972 znamenal období nečinnosti. V uvedeném roce soubor neuvedl ani jedno představení.⁹⁷ To ovšem nenechávalo klidným vedení Kulturního a společenského střediska, které mělo na starosti podporu zájmové umělecké činnosti a jež se snažilo činnost souboru obnovit. V jednom

⁹³ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 73. ADSFL.*

⁹⁴ Úřední dopis Domu kultury a vzdělávání v Chebu Divadelnímu souboru KaSS Františkovy Lázně podepsaný Miroslavem Hedánkem ze dne 22. července 1971, Cheb. ADSFL.

⁹⁵ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 39-41.

⁹⁶ *Usnesení z jednání školské a kulturní komise ONV, konané 28. dubna 1971. s. 2. In: Komise školská a kulturní 1970-1973. Fond 266, karton N132, inv. číslo 155. SOkA Cheb.*

⁹⁷ *Rozbor hospodaření Městského národního výboru ve Františkových Lázních za rok 1972. s. 7. In: Zápis z pléna MNV Fr. Lázně 1972. Fond 284, karton K18. SOkA Cheb.*

dokumentu Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních se například uvádělo: „*Divadelní soubor KaSS: v tomto roce stagnuje a nevyvíjí žádnou činnost. Nutno ve II. pololetí svolat bývalé členy soubory a soubor zaktivizovat*“.⁹⁸ To se také nakonec podařilo a soubor začal studovat novou hru s plánovanou premiérou v prvním pololetí roku 1973.⁹⁹

O obnovení činnosti ochotnického souboru ve Františkových Lázních informoval článek *Divadelníci do nové sezóny* v chebském *Hraničáři*.¹⁰⁰ Do souboru se vrátili Václav Liška, Věra Avratová–Lišková a Vít Tvrdík a nově přibyla Libuše Slámová. Soubor se s nadšením pustil do nastudování anglické bláznivé komedie z prostředí kanceláře jedné firmy od Philipa Kinga a irského rodáka Falklanda L. Caryho *Velká zlá myš* (*Big Bad Mouse*), jež měla premiéru 29. dubna 1973. S dvaceti sedmi představeními se tato hra v té době zapsala jako nejhranější činoherní představení v historii souboru.¹⁰¹ Naposledy se tato anglická fraška hrála 8. února 1976.

Kronika divadelního souboru se zřejmým časovým odstupem uvádí: „*Osvědčený anglický trhák s lechtivou tematikou sice posmutněl ideologické a výchovné komise, ale smích zapůsobil svými léčivými účinky na všechny lidi kolem představení i stovky diváků... S hrou jsme se všichni neradi loučili... Stala se součástí našich životů, přesněji řečeno, jejich světlych stránek*“.¹⁰² Přes výše uvedená tvrzení v kronice divadelního souboru se rovněž v okresních novinách o hře psalo pochvalně: „*Tato typická anglická fraška... je napsána se smyslem pro situační humor... Před diváky předstupují dobře napsané postavy, vzniká celá řada humorných situací, které nenechávají diváky chvíli bez úsměvu*“.¹⁰³

Představení této hry přinášela pobavení a sklízela potlesk obecnstva nejen na domácí scéně, ale i na početných zájezdových představeních. Úspěch hry u obecnstva kladně hodnotilo rovněž vedení Kulturního a společenského střediska ve své výroční zprávě. S touto hrou vystupovali františkolázeňští ochotníci jako reprezentanti

⁹⁸ Komplexní rozbor Kulturního a společenského střediska ve Frant. Lázních za I. pololetí r. 1972. s. 3. In: *Kulturní a společenské středisko. 1960-76*. Fond 284, karton N143, inv. číslo 1085, sign. 456. SOKA Cheb.

⁹⁹ *Hodnocení činnosti a hospodaření Kulturního a společenského střediska ve Frant. Lázních rok 1972*. s. 5. In: *Kulturní a společenské středisko. 1960 - 1976*. Fond 284, karton N143, inv. číslo 1085, sign. 456. SOKA Cheb.

¹⁰⁰ AVRATOVÁ, Věra. *Divadelníci do nové sezóny*. In: *Hraničář*, 10. dubna 1973, Cheb. s. 3.

¹⁰¹ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 45 a divadelní program k představení *Velká zlá myš*. ADSFL.

¹⁰² *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978*, Františkovy Lázně. s. 76. ADSFL.

¹⁰³ AVRATOVÁ, Věra. *Divadelníci do nové sezóny*. In: *Hraničář*, 10. dubna 1973. s. 3.

chebského okresu na krajské přehlídce divadelních souborů v Radnicích.¹⁰⁴ Rok 1973 přinesl i smutnou událost, kdy zemřel zakládající člen souboru František Říha.

V dalším roce se projevil jistý tlak ze strany mocenských orgánů kvůli blížícím se výročím, aby soubor sehrál nějakou sovětskou nebo jinou hru tematicky zaměřenou na socialistickou realitu. Při příležitosti třicátého výročí Slovenského národního povstání a osvobození Československa Rudou armádou jako jistou „úlitbu“ režimu uvedl soubor hru sovětského dramatika Alexeje Nikolajeviče Arbuzova *Irkutská historie (Irkutskaja istorija)*, již soubor hrál pod názvem *Příběh na břehu řeky*. Představení, které mělo premiéru 17. dubna 1974 a odehrálo se jedenáctkrát a naposledy 21. května 1975. Podle kroniky divadelního souboru se nejednalo o příliš vydařenou inscenaci, jež se u herců setkala s rozporuplnými reakcemi: „*Zatímco možná někteří z nás zveličovali klady, někteří zase zveličovali zápory. Nejednotnost však rozhodně věci nepomohla...*“¹⁰⁵ Zřejmě se projevovala mezi členy souboru tehdejší nechuť ke všemu sovětskému po zklamání z vojenské intervence vojsk Varšavské smlouvy ze srpna 1968 a konce nadějí vložených do reformního procesu v tehdejší Československu.

Jelikož velkou část souboru tvořili aktivní nebo bývalí učitelé,¹⁰⁶ můžeme se v této souvislosti zmínit o postojích a náladách mezi učiteli v okrese Cheb na začátku 70. let, jak to zaznělo v duchu normalizátorů na plenárním zasedání okresního národního výboru 16. prosince 1970: „*Leden 1968...bylo přivítáno uvolnění v politickém životě. Bohužel většina učitelů ... neviděla snahy o získání pozic protisocialistickými a protisovětskými živly... Otázka pochopení internacionální pomoci vojsk v srpnu 1968 je v diskusích stále ožehavá. Učitelé...uváděli, že se mohlo najít jiné řešení, snad politické...byla spíše neochota přiznat oprávněnost vstupu vojsk.*“¹⁰⁷

V představení *Příběh na břehu řeky* debutoval na scéně Václav Růžička v roli Sergeje Serjagina.¹⁰⁸ Soubor s touto hrou zvítězil na okresní divadelní přehlídce a Anna Franková obdržela čestné uznání za herecký výkon za hlavní ženskou roli.¹⁰⁹ Při této hře se projevil i jiný politický podtext. Soubor toto představení sehrál i na slavnostním

¹⁰⁴ *Hodnocení činnosti a hospodaření Kulturního a společenského střediska ve Frant. Lázních rok 1973. s. 5. In: Kulturní a společenské středisko. 1960 - 76. Fond 284, karton N143, inv. číslo 1085, sign. 456. SOKa Cheb.*

¹⁰⁵ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 76. ADSFL.*

¹⁰⁶ AVRATOVÁ, Věra. *Divadelníci do nové sezóny*. In: *Hraničář*, 10. dubna 1973. s. 3.

¹⁰⁷ *Úvodní slovo k plenárnímu zasedání ONV dne 16.12. 1970. Opis projevu Jaroslava Mühlbergera. s. 3. PZV ONV. 18.2.-16.12. 1970. SOKa Cheb.*

¹⁰⁸ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 42.

¹⁰⁹ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 44.

zasedání stranických orgánů v rámci oslav Velké říjnové socialistické revoluce, za což obdržel děkovný dopis od místního výboru Národní fronty.¹¹⁰ Nastudováním Arbuzovovy hry *Příběh na břehu řeky* splnil soubor „svůj úkol“ jako příspěvek k oslavám zmíněných výročí a pro rok 1975 soubor žádnou novou hru nepřipravil. Pouze se věnoval reprízování *Příběhu na břehu řeky* a anglické komedie *Velká zlá myš*.¹¹¹

Podíváme-li se na ohlasy v regionálním tisku, jež se zmiňovaly o františkolázeňském souboru, se v uvedeném období kromě hodnocení představení objevovala ideologická kliše. *Hraničář* 10. dubna 1973¹¹² a 4. ledna 1977 mimo jiné identicky uvedl: „*Zájmová umělecká činnost je jednou z nejvýznamnějších oblastí, v níž dochází ke spojení výchovných záměrů a lidovým kulturním hnutím a tím i formování kulturních zájmů a potřeb obyvatelstva.*“¹¹³ Ve stejných novinách z 30. října 1974 se například píše: „*Divadelní soubor KaSS ve Fr. Lázních plní své politické úkoly nejen ve městě, ale zajíždí i do obcí okresu...*“¹¹⁴ Většinu informací o františkolázeňském souboru přinášel týdeník *Hraničář*, vydávaný Okresním výborem Komunistické strany Československa a Okresním národním výborem v Chebu a pochopitelně obsahy článků se po ideologické stránce nelišily od dokumentů komunistické strany a jí podřízených mocenských orgánů.

Na začátku normalizace se soubor potýkal s poklesem členů, ale zůstaly některé silné osobnosti z předchozích období, které s nadšením pokračovaly v činnosti. Soubor si rovněž v rámci možností a omezeného prostoru vytvořeného mocí uchoval jistou tvůrčí a dramaturgickou samostatnost. Pochopitelně se vyhýbal po roce 1968 z oficiální kulturní scény vyloučeným autorům. Normalizační moc prostřednictvím Okresního a Městského národního výboru a jím zřízeného Kulturního a společenského střediska se alespoň formálně snažil ovlivňovat činnost souboru podporou jeho činnosti, ale zároveň za organizační a materiální podporu se ze strany souboru očekávala účast na některých prorežimních akcích a při příležitosti různých výročí, jako například Osvobození

¹¹⁰ *Hodnocení činnosti Kulturního a společenského střediska a Plnění Jednotného plánu kulturně výchovné činnosti na rok 1974.* s. 6 In: *Kulturní a společenské středisko. 1960-76.* Fond 284, karton N143, inv. číslo 1085, sign. 456. SOKA Cheb.

¹¹¹ *Hodnocení činnosti Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních za I. pololetí 1975.* In: *Kulturní a společenské středisko. 1960-76.* Fond 284, karton N143, inv. číslo 1085, sign. 456. SOKA Cheb.

¹¹² AVRATOVÁ, Věra. *Divadelníci do nové sezóny.* In: *Hraničář*, 10. dubna 1973. s. 3.

¹¹³ *Třicet let ochotnického souboru.* In: *Hraničář*, 4. ledna 1977. s. 3.

¹¹⁴ AVRATOVÁ, Věra. *Divadelní soubor ve Františkových Lázních má bohatou historii.* In: *Hraničář*, 30. října 1974. s. 3.

Československa sovětskou armádou, Slovenského národního povstání nebo Velké říjnové socialistické revoluce. Přesto se můžeme domnívat, že se prostory divadla staly pro členy místem jisté volnosti pro některé v nelehké době.¹¹⁵ Přes proklamované politické úkoly při budování socialistické společnosti soubor spíše volil cestu jak větší zábavnosti, tak i snahy uvádět kvalitní inscenace.¹¹⁶

Jak je patrné z dokumentů MěNV ve Františkových Lázních, místní správní orgány měly zájem na činnosti divadelního amatérského souboru v rámci proklamované a podporované zájmové umělecké činnosti: „*Jsmo spokojeni s divadelním amatérským souborem Kulturního a společenského střediska a dá se říci, že jeho činnost je příkladná a může nám ji závidět řada měst v našem okrese.*“¹¹⁷ Avšak nezapomíná se i na formální kritickou připomínku na větší angažovanost souboru: „...*ale schází nám...jeho účast na soutěžích a spolupráce se SSM a spolupráce se závody v našem městě při získávání zejména mladých lidí pro amatérské divadlo...*“¹¹⁸ Otázkou zůstává, do jaké míry tyto připomínky příslušné orgány pojaly pouze formálně nebo se jimi aktivně vůči souboru řídily. Divadelní soubor se v té době zúčastňoval soutěží pro amatérské divadelní soubory. Spolupráce se Socialistickým svazem mládeže se nijak neuskutečnila. Samotný Socialistický svaz mládeže inicioval pod svou záštitou vznik druhého divadelního souboru ve městě teprve v 80. letech.¹¹⁹

Kontrolní činnost nad souborem se ze strany místní správy jevila na základě těchto údajů v podstatě velmi formální. Situace s interakcí mezi KSČ a souborem byla složitější. Musíme vzít do úvahy, že u souboru se projevovala jistá forma autocenzury a neochota dostávat se do konfrontace s mocenskými orgány. Činnost souboru tak mohla probíhat na bázi „něco za něco“, za podporu i jisté ústupky vůči režimu. Jistou roli mohla sehrávat pestrost světonázorových pohledů jednotlivých členů souboru od členů Komunistické strany až po „ostrakizované“ osoby po roce 1968. Musíme vzít i v potaz osobní účast ředitelky Kulturního a společenského střediska Věry Avratové–Liškové na činnosti souboru. Inscenováním Laholovy hry *Skvrny na slunci* soubor dosáhl úspěchu na divadelních soutěžích i ocenění odborné veřejnosti.

¹¹⁵ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996.* 1996, Františkovy Lázně. s. 36.

¹¹⁶ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* 2010, Plzeň. s. 39–46.

¹¹⁷ *Úvodní slovo k plnění Programového dokumentu rozvoje kultury a umění pro Františkovy Lázně na léta 1976–1980 spolu s hlavními úkoly pro JP KVČ na rok 1980.* s. 3. Přednesl Miloslav Korelus na plenárním zasedání MěNV ve Františkových Lázních 23. října 1979. In: *Zápisy ze schůzí pléna MěNV.* 27.2. 79–28.12. 79. Fond 284, karton N4, inv. číslo 35. SOkA Cheb.

¹¹⁸ *Tamtéž.*

¹¹⁹ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* 1988, Plzeň. s. 85–92.

2.3. Třicet let souboru a tvůrčí elán ve druhé polovině 70. let

Komunistická moc nevzdávala, alespoň v různých prohlášeních a kulturních plánech, snahu kulturou a uměním vychovávat a rozvíjet socialistického člověka. Rovněž ve druhé polovině 70. let 20. století se místní správa snažila zasahovat do dramaturgie souboru: „...aby repertoár souboru byl zaměřen na současné hry našich dramatiků a dalších autorů zemi socialistického tábora.“¹²⁰ Soubor však neměl v úmyslu na diváka působit podle představ kulturních ideologů a socialisticky jej vychovávat, ale především přinášet mu co možná hodnotnou zábavu. Přesto část záměrů s repertoárem souboru ze strany místní správy splnil a to volbou detektivní hry současné české autorky Nataši Tanské: „Z nabídky chabých textů, které skýtá naše současná dramatika, se nám zdála být hra Nataši Tanské vhodnou... Autorce ani hře jsme hanbu neudělali, hrálo se se slušným ohlasem, inscenace měla solidní úroveň...“¹²¹

Další výběr her ve druhé polovině 70. let představy správních orgánů nenaplnil, pokud bychom mezi ně ještě nezařadili autora ze „zemí socialistického tábora“ a to Branislava Nušiče, „jugoslávského“ dramatika,¹²² jenž se ovšem narodil v devatenáctém století a zemřel v předvečer druhé světové války. Městskému národnímu výboru rovněž dělala starost malá účast místních obyvatel na kulturních akcích, včetně divadelních představeních, kvůli formálnímu plnění požadavků jednotných kulturních plánů. Diváci se rekrutovali především z řad lázeňských pacientů.¹²³

Statut lázní a časté střídání lázeňské klientely umožňovalo souboru během roku odehrát více představení a mít na repertoáru i několik titulů oproti amatérským souborům v jiných místech, které odehrály několik představení ve svém působišti nebo v blízkém okolí. Výjimku tvořila snad premiérová představení, kdy podstatnou část obecnstva tvořili rodinní příslušníci účinkujících, přátelé, kolegové ze zaměstnání a podobně. Soubor rovněž zajížděl se svými představeními do míst v blízkém okolí, jako například do Házlova, Skalné, do Křižovatky, ale i do vzdálenějších míst případně na

¹²⁰ Návrh programového dokumentu rozvoje kultury a umění v období 6. pětiletého plánu ve Františkových Lázních. s. 6. In: Zápisy ze schůzí pléna (15.2. 77–19.12. 77). Fond 284, karton N3, inv. číslo 33. SOkA Cheb.

¹²¹ Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 77.

¹²² Diskusní příspěvek V. Avratové – Liškové k návrhu „Programového dokumentu rozvoje kultury a umění v našem městě v období 6. 5LP“ na plenárním zasedání MěNV ve Františkových Lázních 24. října 1977. In: Zápisy ze schůzí pléna (15.2. 77–19.12. 77). Fond 284, karton N3, inv. číslo 33. SOkA Cheb.

¹²³ Úvodní slovo „Programového dokumentu rozvoje kultury a umění v našem městě v období 6. 5LP“. Přednesl M. Korelus na plenárním zasedání MěNV ve Františkových Lázních 24. října 1977. In: Zápisy ze schůzí pléna (15.2. 77–19.12. 77). Fond 284, karton N3, inv. číslo 33. SOkA Cheb.

různé divadelní amatérské soutěže. Na těchto místech můžeme předpokládat stabilnější diváckou základnu z řad místních milovníků divadla.

Na konci roku 1976 si františkolázeňští ochotníci připomínali třicet let své existence, jak referoval okresní tisk: „*Ve Františkových Lázních se sešli 28. prosince 1976 členové divadelního souboru KaSS společně s představiteli města na přátelském setkání. Byli pozváni i bývalí členové souboru, a to k příležitosti 30. výročí trvání souboru, kdy na slavnostním zasedání stranických a státních orgánů byl soubor za svoji činnost vyhodnocen a odměněn KV KSČ a Západočeským krajským národním výborem v Plzni stříbrnou pamětní medailí.*“.¹²⁴

Již na jaře uvedeného roku se v budově Divadla Boženy Němcové instalovala výstava ke třicátému výročí od založení souboru v roce 1946. Podobnou výstavu soubor zorganizoval již ke dvacetiletému výročí deset let předtím. Samotní herci „slavili práci“ a uvedli detektivní hru *Případ finského nože*, jež měla premiéru 4. dubna 1976.¹²⁵ S touto hrou se soubor zúčastnil okresní soutěže na „domácí půdě“ v Divadle Boženy Němcové, již pořádalo Kulturní a společenské středisko jako kulturně politickou akci při příležitosti XV. sjezdu Komunistické strany Československa.¹²⁶ Na krajské divadelní přehlídce v Kraslicích obdrželi Irena Kozáková a Vlastimil Valenta ocenění za herecké výkony v uvedené hře.¹²⁷ Největším problémem se ukázalo během zkoušení časté přeobsazování jedné z ženských rolí.¹²⁸

Pro následující rok františkolázeňští ochotníci připravili pro pobavení publika konverzační komedii pro soubor neznámého italského autora Alda de Benedettiho, jenž se na scénu františkolázeňského divadla „vrátil“ po více než deseti letech, v překladu Jana Makaria *Jelen v laguně (Non ti conosco piu)*, pod titulem *Nepoznává mě....* Premiéra se uskutečnila 13. dubna 1977.¹²⁹ Šestnáctkrát odehrané představení nejen splnilo svůj účel pobavit lázeňské publikum, ale získalo souboru i vítězství na

¹²⁴ *Třicet let ochotnického souboru.* In: *Hraničář*, 4. ledna 1977, Cheb. s. 3.

¹²⁵ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* 2010, Plzeň. s. 43.

¹²⁶ *Zhodnocení činnosti Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních za rok 1976.* s. 2. In: *Kulturní a společenské středisko. 1977- 80.* Fond 284, karton N180, inv. číslo 1145, sign. 403.10. SOKA Cheb.

¹²⁷ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* 1988, Plzeň. s. 46.

¹²⁸ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978,* Františkovy Lázně. s. 77. ADSFL.

¹²⁹ *Divadelní program k představení Nepoznává mě....* ADSFL.

okresní divadelní přehlídce.¹³⁰ V počtu odehraných představení existuje ovšem určitý rozpor, neboť kronika uvádí devatenáct odehraných představení této hry.¹³¹

V jednom novinovém článku se psalo: „Navštívíte-li někdy v příštích dnech Divadlo Boženy Němcové ve Františkových Lázních a budete-li mít to štěstí, že tam ten večer budou hrát členové divadelního souboru Kulturního a společenského střediska, poděkujte náhodě za hezký a příjemně prožitý večer... Členové souboru zahráli s pravou ‚ochotnickou‘ (v tom nejlepším slova smyslu) chutí. Ze sedmi herců, kteří ukázali, že neznají malých rolí, bych nejvíce vyzdvihnul výkon Libuše Slámové.“¹³² Autor článku ale oceňuje i výkony dalších herců a scénu L. Ryzáka. Dále se v článku, stejně jako před deseti lety v jiné de Benedettiově hře, hercům a především představitelkám ženských rolí doporučuje: „...více pravého, nefalšovaného italského temperamentu.“¹³³ V uvedeném roce soubor rovněž reprizoval detektivní hru *Případ finského nože*, jejíž jedenácté představení se odehrálo naposledy 23. listopadu 1977.¹³⁴

Tvůrčí vrchol souboru v tomto období přišel v následujících dvou inscenacích, jež si soubor a řada diváků – pamětníků dlouho připomínali, a to psychologické veselohry Branislava Nušiče *Truchlíci pozůstali* a dramtizaci novely Vladislava Vančury *Rozmarné léto*.¹³⁵

V roce 1978 soubor připravil hru srbského dramatika Branislava Nušiče *Truchlíci pozůstali* (*Ožaloščena porodica*), jejíž premiérové představení se uskutečnilo 19. března 1978. Jak už se výše zmiňovalo, byla tato hra kompromisem mezi představami orgánů národního výboru a dramaturgickou volbou souboru. Hra odhalovala skrytá místa lidské duše a líčila jednání člověka v mezní situaci. Členové souboru ji studovali a poté hráli s velikou oblibou a zaujetím. Hra si získala oblibu u publika.¹³⁶

Představení hry *Truchlíci pozůstali* se dočkalo pochvaly v regionálním tisku: „Hra je stavěna více na konverzačním základě než na pevném zajímavém ději. To dává všem jedenácti aktérům bez rozdílu možnost aktivně se zapojit a vytvářet zajímavé lidské typy...je třeba divadelní františkolázeňský soubor pochválit, protože všichni aktéři

¹³⁰ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 43-44.

¹³¹ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978*, Františkovy Lázně. s. 80. ADSFL.

¹³² *Pozvánka do divadla ve Fr. Lázních*. In: *Hraničář*, 26. dubna 1977. s. 3.

¹³³ *Tamtéž*.

¹³⁴ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978*, Františkovy Lázně. s. 77. ADSFL.

¹³⁵ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946-1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 42-44.

¹³⁶ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 44.

odvedli poctivou a náročnou práci...herecké výkony byly bez rozdílu na dobré úrovni. Přesto však stojí za povšimnutí mimořádně zdařilé podání Vlastimila Valenty...a Libuše Slámové. Nová premiéra i přes určité chyby snese ocenění nejvyšší náročnosti a je možno říci, že zcela vybočuje z našich vžitých představ o amatérském divadle.“¹³⁷

V jiném článku se v *Hraničáři* psalo o zájezdovém představení souboru v Radnicích: „Návštěva a ohlas diváků svědčil o tom, že si Františkolázeňští u zdejšího publika získali dobré jméno.“¹³⁸ Scénografie inscenace a návrhu kostýmů se ujal profesionální scénograf Západočeského divadla v Chebu Miroslav Cygan, který měl údajně nepřiměřené finanční nároky.¹³⁹

Ambice tohoto představení, jež se ve dvou letech odehrálo celkem sedmkrát, zhatily dvě okolnosti. Jednu z nich způsobilo časté přeobsazování zaviněné nemocemi, emigrací Václava Růžičky a odchodem Z. Kroupové. Na druhé straně se do souboru vrátil Josef Hromádka. Druhou ránu zasadila otázka placení autorských práv. Autorská ochranná organizace DILIA zakázala uvádění hry *Truchlící pozůstali* a hra se musela k nelibosti všech zúčastněných stáhnout z repertoáru. Derniéru mělo toto představení 21. března 1979.¹⁴⁰ Dokonce se jedno představení uskutečnilo v rámci oslavy Mezinárodního dne žen v Mariánských Lázních.¹⁴¹ Kromě této inscenace františkolázeňští ochotníci reprízovali italskou veselohru *Nepoznává mě...*, jež v tomto roce měla rovněž derniéru.¹⁴²

Vynucený konec představení *Truchlící pozůstali* měl negativní vliv na atmosféru v souboru, nasazení a ochotu jeho členů.¹⁴³ Naštěstí přišlo nastudování *Rozmarného léta*, jehož se soubor ujal s novým nadšením a to i přesto, že se muselo představení několikrát přeobsadit, hlavně role Anny a Majora, a znovu nastudovat. Pro tyto uvedené potíže se premiéra uskutečnila až v roce 1980. Herci se textu skvěle zhostili a představení vyznělo velmi věrohodně jak vyličenou dobovou atmosférou, duchem díla, tak i vyzdvižením autorovy poetiky. Ke spolupráci byl přizván profesionální scénograf

¹³⁷ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 75.

¹³⁸ AVRATOVÁ, Věra. *Františkolázeňští ochotníci v Radnicích*. In: *Hraničář*, 31. října 1978, Cheb.

¹³⁹ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978*, Františkovy Lázně. s. 81. ADSFL.

¹⁴⁰ *Tamtéž*.

¹⁴¹ Diskusní příspěvek Ludmily Dirlbeckové k hodnocení Programového dokumentu 23. října 1979. In: *Zápisy ze schůzí pléna MěNV. 27.2. 79–28.12. 79*. Fond 284, karton N4, inv. číslo 35. SOA Cheb.

¹⁴² CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 97.

¹⁴³ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 44.

z Divadla S. K. Neumanna v Praze, toho času vedoucí výpravy Západočeského divadla v Chebu, Michal Hess. Inscenaci ještě dokreslovala scénická hudba.

Františkolázeňští ochotníci s tímto představením zvítězili na oblastní přehlídce v roce 1981 s právem reprezentovat Západočeský kraj na Jiráskově Hronově. Porota, jež měla na starosti finální výběr na tuto vrcholnou akci českého ochotnického divadla, se však ze záhadných důvodů nedostavila. Na oblastní přehlídce navíc soubor obdržel cenu za dramaturgii a Alena Hornátová za ženský herecký výkon v roli Kateřiny Důrové. Zklamání z neúčasti na Jiráskově Hronově si členové divadelního souboru nahrazovali pravidelným hraním a odezvou lázeňského obcenstva, které se vančurovským humorem velice bavilo.¹⁴⁴ Inscenaci ještě dokreslovala výborná scénická hudba a dekorace. Hra se hrála po tři roky se šestnácti představeními.¹⁴⁵

Ve druhé polovině 70. let prožil soubor velice úspěšné tvůrčí období. Rovněž spolupráci s profesionálními umělci navazoval na tradici z počátku existence souboru. Přes jisté potíže soubor odehrál umělecky hodnotná představení, jež si nacházela cestu k divákům a sklízela úspěchy na divadelních přehlídkách. Z hlediska vztahu s představiteli mocenských orgánů platí v podstatě to samé jako v první polovině 70. let. Ohledně vztahu mezi souborem a místními mocenskými orgány se jednalo o jistou symbiózu. Ze strany souboru se jednalo o jistou vstřícnost ke zřizovateli a mocenským orgánům jako formální projev loajality, můžeme-li obecně ukázat na přinejmenším apatickou náladu ve společnosti ve vztahu ke komunistické moci a zbavené po srpnu 1968 iluzí, za projevenou podporu ze strany Městského národního výboru a Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních. Ze strany mocenských orgánů se jednalo o splnění úkolu, to jest podpory zájmové umělecké činnosti.

V uvedeném období 70. let se repertoár divadelního souboru ve Františkových Lázních skládal především z veseloher, ale nechyběly i hry detektivního a psychologického žánru. Divadelní soubor volbou repertoáru lehčího žánru zřejmě chtěl uniknout většímu politickému tlaku. Mezi nimi pro herce i diváky vděčné bláznivé situační komedie. Ještě na začátku 70. let se reprizoval *Blázinec v prvním poschodí*. Velký ohlas získala další bláznivá veselohra *Velká zlá myš*. Rovněž podle dobových zpráv s velkým nadšením zahráná italská konverzační komedie *Nepoznává mě...* si našla u diváků velmi kladnou odezvu. Kromě divácky vděčných bláznivých nebo

¹⁴⁴ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 75.

¹⁴⁵ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 97.

konverzačních komedií soubor nastudoval na konci uvedeného období vančurovsky poetickou komedii *Rozmarné léto*. K „oddechovým“ žánrům můžeme přiřadit i detektivky. Soubor inscenoval dvě detektivní hry a to *Klíč k vraždě* a českou hru *Případ finského nože*. Vedle her oddechového charakteru dramaturgie volila i hry po obsahové stránce náročnější. Došlo i k paradoxní situaci, kdy soubor v rámci oslav založení KSČ uvedl hru poúnorového emigranta Leopolda Laholy *Skvrny na slunci*, která mohla představovat jistou alegorii na tehdejší společenskou atmosféru na začátku normalizace. Další psychologickou hrou se ve druhé polovině sedmdesátých let na repertoáru stala srbská hra *Truchlíci pozůstalí*. Jedinou hrou, již můžeme považovat za výsledek jistého politického tlaku, se stala sovětská hra *Příběh na břehu řeky*, nastudovaná při příležitosti výročí osvobození Československa a Slovenského národního povstání.

V kontextu s činností jiných amatérských divadelních souborů se františkolázeňský divadelní soubor vyznačoval tím, že pracoval v malém lázeňském městě, kde mohl počítat s potencionálními diváky z řad střídajících se lázeňských hostů. A to i přesto, že se ve Františkových Lázních velice často objevovala konkurence v podobě profesionálních umělců v oborech klasické, jazzové i populární hudby a rovněž divadelních scén. V horší situaci mohli být soubory, které takovou možnost neměly a po odehrání několika představení v místě působení jedné inscenace musely tuto hru ukončit. Diváckou obec těchto souborů tvořili především rodinní příslušníci, spolupracovníci, přátelé nebo místní milovníci divadla. Soubor ve Františkových Lázních podle výsledků divadelních přehlídek a příslušnosti do okruhu vyspělých souborů LUT, kam patřil od poloviny 50. let, měl slušnou ochotnickou úroveň.

2.4. Porovnání činnosti souboru v 70. letech oproti 50. létům

V této kapitole bych chtěl porovnat situaci divadelního souboru ve Františkových Lázních v 50. a 70. letech. V 70. letech oproti 50. létům (do tohoto období zahrnuji již konec čtyřicátých let), ačkoliv došlo rovněž k potlačení společenského, politického a kulturního života proti předcházejícím dobám, lze vystopovat rozdíly. Stejně jako ve společnosti se tyto procesy odrážely i v jiném rozsahu v různých lidských aktivitách a v kolektivech tvořenými jednotlivými lidmi. K těmto aktivitám patřilo ochotnické divadlo a ochotnické soubory. Ačkoliv se i v 70. letech moc, jak už bylo výše uvedeno, snažila dostat i tuto část lidské činnosti pod svou kontrolu, přece jen se amatérské divadlo mohlo projevovat svobodněji, mohlo poskytnout útočiště lidem nějak mocí

pronásledovaných pro své politické názory nebo odlišné umělecké vidění světa oproti proklamacím kulturních ideologů.

Soubor se v 70. letech snažil navázat na tradici spolupráce s profesionálními umělci. Na rozdíl od 50. let, možná i z finančních důvodů ohledně honorářů, se tato spolupráce soustředila pouze na výtvarníky a scénografy, kteří v 70. letech působili v Západočeském divadle v Chebu. Oproti 50. létům se na scéně společně s františkolázeňskými ochotníky neobjevili žádní známí profesionální herci z pražských divadel. Rovněž chyběla spolupráce s místním lázeňským symfonickým orchestrem. Z toho důvodu také soubor v 70. letech obrátil svou pozornost na činohru a tak se za normalizace neodehrála žádná, v 50. letech tolik u diváků oblíbená a žádaná, opereta, ani hudební veselohra nebo jiné představení spojené s hudbou, tancem či zpěvem. Také se můžeme domnívat, že o operetu již nebyl u diváků takový zájem jako v poválečných letech. Na začátku 50. let soubor plnil i funkci organizátora kulturních akcí v prostorách Městského divadla, v 70. letech tuto funkci plnilo Kulturní a společenské středisko ve Františkových Lázních zřízené místním národním výborem.

Mezi uvedenými obdobími existoval rozdíl i v činnosti souboru samotného. V 50. letech tvořilo soubor kolem osmdesáti členů a to včetně technického personálu, v 70. letech tak mezi deseti až patnácti. Tento fakt hrál důležitou roli při výběru repertoáru. V 50. letech mohl soubor uvádět představení s větším počtem herců, v 70. letech inscenoval zejména hry komornějšího charakteru nenáročné na herecké obsazení. Rovněž intenzita představení se značně lišila. Zatímco na začátku komunistického režimu soubor sehrál několik desítek představení i s několika premiérami během jednoho roku, v době normalizace ochotníci ve Františkových Lázních odehráli tak kolem deseti představení ročně. Například v roce 1948 odehrál soubor sedm premiér, stejný počet jako za celá 70. léta. Repertoár v 50. letech se vyznačoval značným rozsahem od soudobých agitek, přes světové a české klasické hry až po žánr operety. V 70. letech se soubor vzhledem k již výše zmíněným faktům věnoval především komediím a detektivkám. Viditelný rozdíl v obou uvedených obdobích se ukazoval i v počtu členů, kteří se ujímali režie. Oproti 50. létům se na začátku normalizace až na jednu výjimku ve všech hrách objevilo na pozici režiséra pouze jedno jméno.

Rozdíl se rovněž projevovaly v motivacích jednotlivých členů i souboru jako celku. Můžeme předpokládat, že se v nich odrážely zážitky a zkušenosti z předchozích i daných období. Pro generaci 50. let, která se vyrovnávala s prožitkem války, okupace a ještě i velké hospodářské krize, znamenala aktivní divadelní činnost, můžeme

předpokládat pro značnou část souboru, jejich příspěvek ke kulturnímu vzdělávání osidlujícího se pohraničí, k obnovení republiky nebo k budování, z jejich pohledu, nové spravedlivější společnosti. V 70. letech se u mnohých členů mohla jako motivace k divadelnictví projevit vedle jistého exhibicionismu (to ovšem platí jako motivace pro divadlo ve všech dobách) i frustrace z porážky reformního hnutí z roku 1968. Vzhledem k tomu, že podstatnou část souboru v tehdejší době tvořili aktivní i bývalí učitelé, mohlo se u nich projevit sebevědomí příslušnosti ke kulturní elitě a snaha přinášet obecenstvu hodnotnou kulturu. Pro mnohé členy souboru mohlo aktivní divadelnictví znamenat útočiště a přítomnost svobodnějšího tvůrčího ducha oproti omezující a na lidskou svobodu útočící normalizační skutečnosti. Pro všechny doby můžeme předpokládat jako jistou konstantu, že hlavní motivací jednotlivců k provozování ochotnického divadla vždy byly láska k divadlu a možnost sdružování se s podobně naladěnými jedinci.

K těmto všem uvedeným skutečnostem musíme rovněž uvést velkou změnu životního stylu. V konkurenci televizní i jiných forem zábavy, víkendových rekreací na chatách, dovolených u moře nebo na horách se v 70. letech mohlo těžko motivovat členstvo k intenzivnější práci pro divadelní soubor jako v poválečném období.

V obou uvedených obdobích mocenské orgány vyvíjely na soubor jistý politický a ideologický tlak. Zatímco po únorovém převratu v roce 1948 vznikl v souboru k „očistě od reakčních živlů“ akční výbor, tak na začátku normalizace mohli v souboru působit osoby „politicky nespolehlivé“. Na začátku komunistického režimu mohla část souboru aktivně přispívat z upřímných pohnutek k „výchově nového socialistického člověka a budování socialistické společnosti“, jak o tom ostatně vypráví v jednom svém dopise Stanislav Lank. V 70. letech se většina členů stavěla k politickým tlakům odtažitě a soubor je přijímal jako nutnou daň za podporu ze strany orgánů městského národního výboru a KaSS. Na začátku 70. let měl soubor připravit hru současného domácího autora jako závazek při příležitosti padesátého výročí založení KSČ, který také splnil nastudováním hry *Skvrny na slunci*.

V 50. letech soubor spolupracoval s různými organizacemi jako například ČSM, ROH a podniky ve městě a okolí, pro které uskutečňoval představení. V sedmdesátých letech, ačkoliv byl ke spolupráci s organizacemi nabádán, jako například se SSM, tak se žádná spolupráce neuskutečnila. Rovněž soubor neuskutečnil žádné představení pro nějaký podnik a soustředil se na představení v *Divadle Boženy Němcové*, na přehlídková a zájezdová představení.

2.5. Vývoj ochotnického souboru v následujících letech

Po velice úspěšném období na konci sedmdesátých let se soubor na začátku následující dekády ocitl ve fázi tvůrčího hledání. Po překonání potíží se soubor jako několikrát předtím nadechl k rozmachu své činnosti. Do souboru se začlenila další generace mladých herců, která přinesla nový elán. Repertoár se v osmdesátých letech vyznačoval pestrostí, od klasiky až k současnosti, a tvořily jej výlučně veselohry. Soubor si uvědomoval potíže k navázání na úspěšnou éru a udržení nasazené vysoké kvality svých představení.

V roce 1981 františkolázeňští divadelníci uvedli po třiceti sedmi letech znovu nastudovanou veselohru *Hadrián z Římsů*. Představení sice nechyběla kvalitní scéna a kostýmy navržené profesionály, Michalem Hessem a Ludmilou Pavlouskovou. Přes výtvarnou kvalitu odezva u publika nebyla příliš valná.¹⁴⁶ Soubor se připravoval na jubilejní rok českého divadla a to sté výročí otevření Národního divadla. Ochotníci z Františkových Lázní se k tomuto výročí přihlásili nastudováním hry Oldřicha Daňka *Zpráva o chirurgii města N*. Touto hrou se režisérsky vracela na františkolázeňskou divadelní scénu Věra Avratová-Lišková. Také se soubor v první polovině osmdesátých let rozrostl o několik nových členů, kteří později patřili a dodnes patří k oporám ochotnického souboru. Jmenovitě se jednalo o Hanu Frankovou, Miroslava Luptáka a Jaroslava Kratochvíla.¹⁴⁷

V roce 1985 početný soubor dovolil nastudovat v jednom roce dvě hry. Po osmnácti letech se režie ujala Alena Hornátová a to tehdy velice úspěšné hry Jiřího Hubače *Dům na nebesích*. Druhou inscenací se stala hra *Komedie o sedláku, Dorotě a o Káče* v režii již ostříleného Jiřího Cingroše. Jednalo se o tři hry českého lidového divadla v úpravě Emila Františka Buriana a Jaroslava Koláře.¹⁴⁸ V roce 1987 františkolázeňští ochotníci nastudovali hru Jiřího Hubače *Generálka jeho veličenstva* s Hanou Frankovou v hlavní roli Josefíny a Josefem Hromádkou v roli Napoleona. Hra doplněná písničkami si získala oblibu nejen u samotných členů souboru, kteří ji nacvičili a poté sehráli s neutuchajícím elánem a opravdovostí, ale rovněž plnila hlediště domácího prostředí i na zájezdových představeních nadšeným a dobře se bavícím publikem.

¹⁴⁶ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 45.

¹⁴⁷ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 51.

¹⁴⁸ *Tamtéž*. s. 76.

Jako poslední nastudovanou hru před koncem komunistického totalitního režimu soubor uvedl další velice úspěšnou hru a to bláznivou komedii o fyzické podobnosti a záměně dvou postav od Georgese Feydeaua *Brouk v hlavě*. Na scéně a návrzích kostýmů se podílela opět Jana Zbořilová.¹⁴⁹

Po listopadu roku 1989 se i v souboru projevila euforická atmosféra ve společnosti. Někteří členové se začali věnovat i jiným aktivitám, například vstoupili do politiky. Soubor v prvních dvou letech nenastudoval žádnou novou hru a pouze reprízoval starší tituly. Nezapomenutelným se pro členy souboru stal 14. listopad 1992, kdy s nimi vystoupil známý pražský herec Petr Haničinec v roli Napoleona v *Generálce Jeho Veličenstva*. Toho roku soubor odehrál první polistopadové premiérové představení *Stromy umírají vstoj* od Alejandra Casony. Tato hra dodnes představuje poslední „vážnou“ hru v repertoáru divadla. Od té doby se františkolázeňští ochotníci věnovali veselohernímu žánru. Uváděly se komedie různého ražení, klasika i žhavá současnost. Soubor uvedl například hry Shakespeara, Gogola, Feydeaua, ale také Procházky, Smočka, Vebera a dalších. Soubor nadále účinkuje na domovské scéně Divadla Boženy Němcové a jezdí na zájezdy do blízkého okolí. V roce 1995 se hráli františkolázeňští ochotníci úspěšnou situační komedii Jevana Brandona Thomase *Charleyova teta* v Praze v *Divadle Járy Cimrmana*.¹⁵⁰ Veberova komedie *Trouba na večeri* se hraje od roku 2001 do dnešní doby a s více než šedesáti představeními se stala nejhranější činoherní inscenací souboru.

¹⁴⁹ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 48-49.

¹⁵⁰ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 72, 80 a 97.

ZÁVĚR

V souladu s výzkumnou otázkou, zda se františkolázeňské ochotnické divadlo svou činností a hlavně výběrem titulů stalo příkladem aktivní spolupráce s komunistickou mocí, zda se stalo aktivním zastáncem a podporovatelem komunistické moci nebo se na druhé straně vydalo vlastní cestou poskytovat divákům v západočeském pohraničním lázeňském městě umělecky hodnotné nebo zábavné divadlo a snažilo se politickému tlaku uniknout. Odpověď je složitější, než se v úvodu zdálo, a nemůže být jednoznačná. Studium primárních archívních pramenů, jako novinových článků, zápisů v kronice souboru z období 1970 - 1978, zápisů z jednání orgánů místní a regionální správy, a rovněž dalších pramenů, mohlo přinést odpověď v tom, že divadelní soubor pracoval, alespoň z části, ve shodě s vládnoucí ideologií. Nabízí se ovšem rovněž otázka, zda mocenské orgány neprojevovaly ve směru k souboru jistou formálnost nebo dokonce tolerantní přehlížení ohledně projevů požadujících angažovanost souboru podle představ kulturních ideologů, kdy měl soubor splňovat podmínky kulturní instituce přispívající k výchově socialistického člověka a k budování vyspělé socialistické společnosti. Ukazuje se, že důležitou pro správní orgány byla samotná existence ochotnického souboru a jeho činnost. Správní orgány tak mohly alespoň po formální stránce vykazovat svou podporu kulturními ideologií a prohlášeními orgánů KSČ proklamované zájmové umělecké činnosti.

Rovněž ohledně personálních otázek se ukazuje jistá benevolentnost ze strany MěNV ve Františkových Lázních a jím zřízeného Kulturního a společenského střediska, když mohl zůstat jako vedoucí souboru Jiří Cingroš, který musel po roce 1968 opustit své učitelské povolání. A to i přesto, že divadelní soubor ve Františkových Lázních patřil od poloviny 50. let do okruhu vyspělých souborů LUT a veřejně působil. Možná to dokládá tu skutečnost, že amatérské divadlo stálo na okraji zájmu orgánů na různých úrovních KSČ a přitom se mezi jejími funkcionáři našli lidé, kteří ochotnické divadlo svou činností podpořili a nějak zaštiťovali a to i přes různá prohlášení kulturních ideologů. Takovou „výhodu“ periferního postavení v době normalizace mohly pociťovat i oblastní profesionální scény, kde mohly působit přední divadelní osobnosti, jež musely odejít z centra. Za příklad může sloužit Západočeské divadlo v Chebu.

Ochotnický divadelní soubor představuje jistý mikrokosmos. Má své zvláštnosti, které vyplývají z tohoto druhu lidské činnosti, ale zároveň představuje v malém odraz společnosti. Ve Františkových Lázních, kde do konce druhé světové války žilo německé

etnikum a kde nikdo z členů neměl svůj původ, se scházely různé typy lidí z různých koutů Československa s rozdílnými životními zkušenostmi i světonázorovými postoji. Soubor tvořili jak sympatizanti s komunistickou ideologií, tak mohli jej tvořit jejich oponenti nebo alespoň lidé ve svých politických názorech indiferentní. Po invazi vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 a v období tzv. normalizace můžeme předpokládat, že většina členů souboru nesdílela oficiální názory a spíše se stala, alespoň „mlčícími“, oponenty režimu. V souboru ve zkoumaném období 70. let působili i lidé vyloučení ze svých zaměstnání, jako například vedoucí souboru Jiří Cingroš, nebo i později emigrovali do „kapitalistické ciziny“.

Na výběru jednotlivých her nebo divadelních žánrů můžeme vidět, že soubor usiloval přinášet divákovi hlavně zábavu, ale i umělecky hodnotný repertoár. Umělecká kvalita se dosahovala i spoluprací s profesionálními umělci, jako scénografy a výtvarníky. Přesto se soubor nevyhnul setkání s dobovou realitou a kontrolou své činnosti ze strany mocenských orgánů, což se rovněž projevovalo i v uvedení jedné sovětské hry a rovněž představeními k určitému výročí nebo při prorežimních akcích.

V období tzv. normalizace v sedmdesátých letech se soubor potýkal s neustálými příchody a odchody svých členů i s mocenským tlakem. Přesto zažíval relativní tvůrčí svobodu a vytvořil v uvedeném období několik pozoruhodných představení, jimiž poskytoval zábavu i uměleckou kvalitu svým divákům a rovněž na sebe upozornil poroty divadelních amatérských soutěží. Co se týká vztahu mezi souborem a mocenskými orgány, zde reprezentovanými Kulturním a společenským střediskem jako institucí zřízenou Městským národním výborem, probíhaly tyto vztahy na jakémsi vztahu „vzájemného si vyhovění.“ Soubor víceméně za projevenou podporu ze strany Kulturního a společenského střediska souhlasil s účastí na akcích pořádaných zmíněnou institucí nebo městem. Za jistý mocenský tlak ze strany KaSS můžeme považovat i „povinnou“ účast souboru na amatérských divadelních přehlídkách, které mohly podle Jana Císaře sloužit moci kontrole nad ochotnickou scénou a pro KaSS další položku k vykázaní činnosti pro nadřízené orgány. Na druhé straně účast na přehlídkách znamenala pro soubor další příležitost k veřejnému vystoupení, k navázání kontaktů s jinými soubory, k výměně zkušeností a případnou možnost recipročně účinkovat na dalších scénách.

Při uvažované frustraci po vývoji ve společnosti po roce 1968, snahou nedostat se do konfrontačních situací i jisté nechuti k proklamované ideovosti divadelní činnosti dramaturgie souboru volila především výběr her bez ideologického obsahu z pohledu

kulturních ideologů. Proto se také v repertoáru objevovaly především bláznivé i poetické veselohry nebo hry detektivního žánru. Mezi odehranými představeními se vyskytovaly i hry se silnějším obsahem, které měly pro diváka hlubší význam a sdělení něčeho závažného. Při poměrné dramaturgické volnosti soubor nijak zvlášť neexperimentoval a jeho repertoár se skládal, i z taktických důvodů ohledně případného nepovolení představení, z her, jež se ve zmíněném období hrály na scénách profesionálních divadel v ČSSR. Cenzuru ze strany státních a místních orgánů tak mohla nahradit autocenzura.

V posledním desetiletí komunistického režimu, v 80. letech 20. století soubor pokračoval v nastoupeném kursu z předchozího období a uvedl několik dalších úspěšných představení s odezvou u místního obcenstva i lázeňských hostů. Členy souboru se stalo několik mladých členů, kteří se velmi úspěšně zapojili do činnosti souboru, jenž se v té době stabilizoval a netrpěl takovou fluktuací jako v minulých obdobích. Hlavní motivací souboru se stalo úsilí bavit své obcenstvo. Potom přišly listopadové události roku 1989 a nové výzvy a příležitosti pro samotný soubor i jeho členy.

Jak už to v lidské společnosti bývá, soubor se proměňuje v průběhu času. Někteří starší členové odešli ze zdravotních důvodů nebo si více chtěli užívat důchodu, anebo opustili navždy tento svět, ti v produktivním věku změnili zaměstnání, odstěhovali se do vzdálenějších míst nebo opustili soubor z rodinných důvodů. Na druhé straně přišlo několik nových členů, kteří se v souboru zabydleli. Vedoucí souboru a jeho režisér, tvůrce scény a příležitostný herec Jiří Cingroš v plné síle zůstává hybnou silou souboru. Rovněž Hana Franková a Miroslav Lupták stále aktivně působí v souboru a zůstávají jeho „dobrymi dušemi“.

Soubor se vzdal ambicí na inscenování po umělecké stránce náročnějších her určených pro poroty divadelních přehlídek, ale poctivou prací a nadšením pro ochotnické divadlo mají jeho představení u diváků slušnou odezvu. Vzhledem k divácké základně tvořené především neustále se měnící lázeňskou klientelou odehraje soubor jen na domovské scéně v průměru dvacet představení ročně. Co se týká repertoáru, tak soubor volí vesměs komediální žánr. V současné době soubor prochází personální a generační krizí, kdy ubývá počet členů a zároveň soubor v celku stárne. Přesto soubor věří, že dané potíže překoná a bude nadále přispívat ke kulturnímu životu lázeňského města.

Přehled zřizovatelů divadelního souboru ve Františkových Lázních

Spolek divadelních ochotníků „Lucerna“ – pracoval jako právnická osoba od roku 1946 – 1950.

Místní osvětová beseda ve Františkových Lázních 1950 – 1961.

Kulturní a společenské středisko ve Františkových Lázních 1961 – 1983.

Městské kulturní středisko Františkovy Lázně 1984 – dodnes.

Seznam použitých zkratk

ADSFL – Archív Divadelního souboru ve Františkových Lázních

ČSM – Československý svaz mládeže

ČSSR – Československá socialistická republika

DILIA - Divadelní a literární agentura

KaSS - Kulturní a společenské středisko

KSČ - Komunistická strana Československa

KV - Krajský výbor

LUT – Lidová umělecká tvořivost

MěNV – Městský národní výbor

MOB – Místní osvětová beseda

ONV - Okresní národní výbor

POV – Předsednictvo okresního výboru

PZV – Plenární zasedání výboru

ROH – Revoluční odborové hnutí

SOkA - Státní okresní archiv

SSM - Socialistický svaz mládeže

ÚMDOČ – Ústřední matice divadelního ochotnictva československého

ÚV – Ústřední výbor

ZUČ - Zájmová umělecká činnost

Seznam pramenů a elektronických zdrojů:

Archivní prameny:

Archiv Divadelního souboru ve Františkových Lázních (ADSFL).

Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. Zápisy Naar Bohumil, Avratová-Lišková Věra, Cingroš Jiří. Františkovy Lázně, 1956 – 1978. 82 s. ADSFL.

LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně.* [Strojopis]. 1954. ADSFL.

Státní oblastní archiv Plzeň – Státní okresní archiv Cheb (SOkA Cheb).

Komise školská a kulturní 1970 - 1973. Fond 266, karton N132, inv. číslo 155. SOkA Cheb.

Kulturní a společenské středisko. 1960 - 76. Fond 284, karton N143, inv. číslo 1085, sign. 456. SOkA Cheb.

Kulturní a společenské středisko. 1977 - 80. Fond 284, karton N180, inv. číslo 1145, sign. 403.10. SOkA Cheb.

Městské divadlo Františkovy Lázně. 1945 – 1949. Fond 284, karton N39, inv. číslo 555, sign. 225/0. SOkA Cheb.

PZV ONV. 18.2. – 16.12. 1970. Fond 266, karton N7, inv. číslo 25. SOkA Cheb.

PZV ONV. 18.2. – 28.9. 1972. Fond 266, karton N8, inv. číslo: 27. SOkA Cheb.

Spolek divadelních ochotníků „Lucerna“ Fr. Lázně 1947 – 1948. Fond 266, karton N407. SOkA Cheb.

Zápisý komise školské a kulturní 1960 - 1976. Fond 284, karton N23, inv. číslo 163. SOkA Cheb.

Zápisý pléna MNV Fr. Lázní 1972. Fond 284, karton K18. SOkA Cheb.

Zápisý ze schůzí pléna (15.2. 77 – 19.12. 77). Fond 284, karton N3, inv. číslo 33. SOkA Cheb.

Zápisý ze schůzí pléna MěNV. 27.2. 73 – 19.12. 73. Fond 284, karton N1, inv. číslo 29. SOkA Cheb.

Zápisý ze schůzí pléna MěNV. 27.2. 79 – 28.12. 79. Fond 284, karton N4, inv. číslo 35. SOkA Cheb.

Zápisý ze schůzí pléna POV. 1970. Fond 546, karton N81, inv. číslo 94. SOkA Cheb.

Zápisý ze zasedání 1969. Fond 284, karton K16. SOkA Cheb.

Zápisý ze zasedání 1971. Fond 284, karton K17. SOkA Cheb.

Použitá literatura:

CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946 – 1996.* Františkovy Lázně: Městské kulturní středisko ve Františkových Lázních, 1996. 68 s. [Bez **ISBN**].

CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946 – 2006.* Františkovy Lázně: Městské kulturní středisko ve Františkových Lázních, 2006. 97 s. [Bez **ISBN**].

CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1. vyd. Praha: IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. 447 s. **ISBN**: 80-7068-129-2.

HROMADA, František, a kolektiv. *Historie chebského divadelního života 1410 – 2011. Egerer Theatergeschichte*. 1. vyd. Cheb: Západočeské divadlo v Chebu, přísp. org., 2011. 472 s. **ISBN**: 978-80-254-9904-7.

MACEK, Stanislav. *Františkovy Lázně: historie města*. Františkovy Lázně: Městské muzeum ve Františkových Lázních, 1995. 87 s. [Bez **ISBN**].

NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra českého jazyka a literatury, 2010. Vedoucí práce Prof. PhDr. Viktor Viktora, CSc. 71 s.

RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, nakladatelství Oeconomica, 2010. 456 s. **ISBN**: 978-80-245-1696-7.

VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. Diplomová práce. Plzeň: Pedagogická fakulta, 1988. Vedoucí práce PhDr. Viktor Viktora, CSc. 105 s.

Použité články z novin a jiných tiskovin:

Amatérské premiéry. In: *Hraničář*, roč. 6, číslo 20, 15. června 1965, Cheb. s. 2.

AVRATOVÁ, Věra. *Divadelníci do nové sezóny*. In: *Hraničář*, roč. 15, číslo 15, 10. dubna 1973, Cheb. s. 3.

AVRATOVÁ, Věra. *Divadelní soubor ve Františkových Lázních má bohatou historii*. In: *Hraničář*, roč. 14, číslo 44, 30. října 1974, Cheb. s. 3.

AVRATOVÁ, Věra. *Dvacet let ochotnické práce ve Františkových Lázních. Pro lázeňský kulturní život*. In: *Pravda*, 19. března 1966, roč. 47, Plzeň.

AVRATOVÁ, Věra. *Františkolázeňští ochotníci v Radnicích*. In: *Hraničář*, roč. 17, číslo 44, 31. října 1978, Cheb. s. 3.

BALBINDEROVÁ, Milena. *Dvacetileté jubileum amatérského kolektivu*. In: *Hraničář*, 5. července 1966, Cheb.

BALBINDEROVÁ, Milena. *Profil ochotnického divadla*. In: *Hraničář*, roč. 7, číslo 17, 26. dubna 1966, Cheb. s. 3.

BALBINDEROVÁ, Milena. *Premiéry dvou amatérských divadelních souborů*. In: *Hraničář*, roč. 6, číslo 20, 18. května 1965, Cheb. s. 3.

BOHÁČ, Jaromír, SALAMANCZUK, Roman. *Františkolázeňské divadlo. Divadlo druhé. Vysvěcení divadla 1868*. In: *Františkolázeňské listy*, říjen 2013, roč. 22, číslo 10, Františkovy Lázně. Příloha *Františkolázeňské noviny*, číslo 10.

BOHÁČ, Jaromír, SALAMANCZUK, Roman. *Františkolázeňské divadlo. Divadlo první*. In: *Františkolázeňské listy*, září 2013, roč. 22, číslo 9, Františkovy Lázně. Příloha *Františkolázeňské noviny*, číslo 9.

BOHÁČ, Jaromír, SALAMANCZUK, Roman. *Františkolázeňské divadlo. Divadlo třetí. Otevření nového divadla v roce 1928*. In: *Františkolázeňské listy*, listopad 2013, roč. 22, číslo 11, Františkovy Lázně. Příloha *Františkolázeňské noviny*, číslo 11.

B. Březovský. *Nebezpečný věk. Soubor KaSS ve Frant. Lázních na dobré cestě*. In: *Hraničář*, roč. 3, číslo 19, 8. května 1962, Cheb. s. 4.

Divadlo Boženy Němcové. In: *Hraničář*, roč. 3, číslo 43, 23. října 1962, Cheb. s. 2.

HADAČ, Emil. *Františkolázeňští ochotníci zahájili. Komédie Suchovo–Kobylinova Svatba Křečinského měla velký úspěch*. In: *Svobodné slovo*, roč. 4, 16. dubna 1949.

„Maturita“ ve Frant. Lázních. In: *Chebsko*, roč. 2, číslo 31, 30. listopadu 1946, Cheb. s. 2.

Nová premiéra františkolázeňského souboru. In: *Hraničář*, roč. 17, číslo 14, 4. dubna 1978, Cheb. s. 3.

Ochotnický spolek „Lucerna“ ve Františkových Lázních do nové práce. In: *Chebsko*, roč. 3, číslo 3, 25. ledna 1947, Cheb. s. 2.

Osvětová činnost ve Fr. Lázních. In: *Chebsko*, roč. 3, číslo 3, 25. ledna 1947, Cheb. s. 2.

Okresní konference ZUČ v Chebu. Ideovost v kulturně výchovné práci. In: *Hraničář*, roč. 15, číslo 50, 9. prosince 1975, Cheb. s. 3.

PEŠAVA, Josef. Ochotnický spolek „Budil“. In: *Chebsko*, roč. 1, číslo 27, 25. srpna 1945, Cheb. s. 3.

Pozvánka do divadla ve Fr. Lázních. In: *Hraničář*, roč. 16, číslo 17, 26. dubna 1977, Cheb. s. 3.

Premiéra františkolázeňských ochotníků. In: *Hraničář*, roč. 4, číslo 10, 5. března 1963, Cheb. s. 4.

TALAFANTOVÁ, Gina. Zamyšlení nad činností amatérského divadla. Vyprodané hlediště. In: *Pravda*, roč. 68, číslo 301, 23. prosince 1987, Plzeň.

Třicet let ochotnického souboru. In: *Hraničář*, roč. 16, číslo 1, 4. ledna 1977, Cheb. s. 3.

Úspěch divadelních ochotníků. In: *Svobodné slovo*, číslo 4, 3. ledna 1947.

VYSLOUŽILOVÁ, Marcela. Věra Avratová – Lišková. Jeviště je život, tam člověk žije. Všechno z vás spadne, chmury i tíseň. To byl můj život. In: *Františkolázeňské listy*, červenec – srpen 1996, roč. 4, číslo 7, Františkovy Lázně. s. 10 – 11.

Zprávy z nového Chebska. In: Chebsko, roč. 2, číslo 32, 7. prosince 1946, Cheb. s. 2.

Zprávy z nového Chebska. Divadelní soubor „Lucerna“ ve Františkových Lázních. In: Chebsko, roč. 2, číslo 34, 19. prosince 1946, Cheb. s. 2.

Zprávy z nového Chebska. Ochotnický spolek „Lucerna“ ve Františkových Lázních In: Chebsko, roč. 2, číslo 15, 10. srpna 1946, Cheb. s. 2.

Zprávy z nového Chebska. Z divadelní činnosti ve Františkových Lázních a Aši. In: Chebsko, roč. 2, číslo 30, 23. listopadu 1946, Cheb. s. 2.

Elektronické zdroje:

Česko – Slovenská filmová databáze [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z <http://www.csfd.cz/film/45469-skvrny-na-slnku/>.

Česko – Slovenská filmová databáze [online]. [cit. 2014-05-12]. Dostupné z <http://www.csfd.cz/film/888-padelek/>

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky [online]. [cit. 2013-05-04]. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/099schuz/s099003.htm>,
http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t0842_01.htm.

Slovník české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2014-05-12]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1198>

Západočeské divadlo v Chebu [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z <http://www.divadlocheb.cz/main.php?sess=historie&nabi=amodiv>